

Glas v Pulju in Trstu prelite krvi
je močnejši od krikov fašističnih
čet! In ta kri kliče k maščevanju, ki
pride. Ti umori ne ostanejo brez od-
meva. Naj na to ne pozabi fašizem!
»Narodni listy« 7. sept. 1930.

ISTRA

Poklanjamo se pobožno pred
spominom umorjenih bratov. Padli so
za stvar svojega naroda. Drugi pri-
dejo na njih mesto. Maščevali jih
bodo in zmagali!
»Narodni listy« 7. sept. 1930.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSkih EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

»ISTRA« izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo i uprava nalaze se u Zagrebu, Masarykova ulica 28. II. — Broj čekovnog računa 36.789.

Pretpata: Za cijelu godinu 50 Din; za pol godine 25 Din; za inozemstvo dvo-
struko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku.

ROSELLI GOVORI...

U nizu informativnih članaka o stajalištu talijanske antifašističke emigracije prema našem problemu, donosimo danas članak našeg pariskog saradnika, u kojem su iznesena mišljenja g. Rosellija, poznatog vođe emigracije, koji je pred dvije godine s dva druga pobjegao s otoka Lipari, gdje je bio konfiniran. U daljnjim člancima iznijet ćemo mišljenja još nekih emigrantskih prvaka, da bi naša emigracija bila o njihovom gledanju što točnije informirana.

Pariz, septembar 1932.

Profesor Roselli, jedan od glavnih vođa novog revolucionarnog antifašističkog pokreta »Giustizia e Libertà« je mlad čovjek, glatkog zadovoljnog lica i njegova pojava ne daje nipošto slutiti onaj jaki i snažni rad, koji je on razvio protiv fašizma već u samoj Italiji kao i u Francuskoj. Vrlo energična i skladna priroda, Roselli je bio vrlo cijenjen od pokojnog Turatija i bio mu najviše pri ruci u njegovom dramatičnom bijegu iz Italije.

Pokret »Giustizia e Libertà« je jedan od najnovijih kompromisa talijanske liberalne buržoazije sa radničkim socijalizmom pa je Roselli, programatski za idejno shvaćanje čitavog tog pokreta i nosi naslov »Le socialisme liberal«.

Ulaz »Giustizia e Libertà« u Antifašističku koncentraciju je uzrokovao rascjep u do tad jedinstvenoj koncentraciji i skrajnji, beskompromisni elementi Republikanske stranke su istupili iz koncentracije i počeli da se grupiraju oko lista »Iniziativa«, propovijedajući potrebu protišćenja antifašističkih redova i tražeći ne samo borbu protiv fašizma već i protiv čitavog sadašnjeg društvenog poretka...

Roselli ne voli taj beskompromisni stav Republikanske partije i želi ne samo da talijansko radništvo i seljaštvo, već i građanski slojevi uđu u borbu protiv fašizma. Roselli ima velikog ugleda u »visokim krugovima« antifašističkog pokreta i nastoji da bude kao neka spona između socijalizma i liberalnog radništva. On nije čisto pokretu pravo da diktatoru provede svoje ideje bila ta diktatura slična onoj crnoj u Italiji ili onoj crvenoj u Rusiji. Zato me i nije začudila slika, izvešana nad njegovim udobnim pišaćim stolom u još udobnijem stanu Place du Pantheon, slika izrešana iz »L'Illustration« koja prikazuje Litvinova i Grandija zajedno.

Ulazeći u njegov stan, pozdravilo me veselo tepanje njegovog djeteta, kojega je Roselli s nježnošću odstranio, uveo me u svoj kabinet i ponudio da sjednem...

Na stolu su mi upali u oči kupovi programa »Giustizia e Libertà« tiskani na finom kao cigaretnom papiru, kojih se može na stotine da sakrije u mali džep prsluka... Sve je pokazivalo jednu aktivnost i ovi programi i razne druge knjižice i novine namijenjene propagandi u Italiji kao i sam Roselli, koji je sa neobičnom živahnošću započeo razgovor i sveo ga na jedan lijepi i iscrpni razgovor o stanju radništva i seljaštva u Italiji. Pri tom sam opazio s kakom toplim uvjerenjem i s kakom sugestivnom izražajem izgovara taj čovjek riječ Sloboda, koju je označivao kao cilj i kao uvjet za jedno bolje uređenje svijeta...

Talijanski socijalizam noseći pečat Turatijevog duha i posebnih talijanskih prilika, teži za slobodom i pravednošću... Taj pokret nije protivan pravednim težnjama talijanske buržoazije. Tom socijalizmu su i pridolazile sve veće mase građanskog društva i fašizam je samo izmislio neku socijalističku ili komunističku opasnost za Italiju. — Je li zbilja postojala opasnost od komunizma ili anarhije u Italiji?

Jeste, ako hoćete, ali ta anarhija je bio sam Mussolini. Ta kako možete misliti da bi Italija mogla da postoji kao samostalna komunistička država na pola godine, kada joj fale surovine potrebne za sasvim nezavisan ekonomski život...

Roselli je u svim pitanjima dobro verziran i živo se zanima za sve probleme, zato i nije bilo teško svesti razgovor na naše manjinsko pitanje. Govorio sam mu nešto o karaktru slavenske uzbune u Istri, o teškom ekonomskom stanju našeg naroda, koje stvara od našeg seljaka političkog roba fašizma i ekonomskog roba talijanskog građana... Slaveni se brane i služe se onim sredstvima obrane, koji se najmanje mogu označiti »terorizmom«, kako bi to htio fašizam... Naš seljak inače nema ništa protiv talijanskih seljaka i radnika.

To mi se čini točno. Vi morate znati da nas Talijani boji, što mnogi imputiraju talijanskom narodu zločine fašizma... Talijanski se narod sam bori za slobodu. Čini mi vrlo loše što mnogi ne razlikuju fašizma od Italije... To bi moglo biti kobno. Ne, fašizam je samo uzurpirao talijansko ime... nametnuo se silom čitavom narodu, a i vama Slavenima u Julijskoj Krajini... Ja shvaćam osjećaje, koji vas tjeraju da se

ŠTEVILNE ARETACIJE V GABROVICI

Kako skrbijo naši gospodarji za naš hlabor.

Dekani, augusta. — V naši občini so prilike vsak dan neznosljivejšje. Gnjavijo nas na vse mogoče načine, kmetije in posestva gredo kar po vrsti na beben. Poleg suše, ki nam že več let odnaša vse pridelke, nam vedno več rastejo davki tako, da jih sploh več ne zmagujemo. Zato v naši občini narašča od dneva v dan vedno večja beda in obup. Meseca julija t. l. se je zbralo več sto kmetov iz vasi Gabrovica, Črnikal, Loka, Bezovica, Rožar in dr. ter so se odpravili v Dekane, da prosijo pomoči, da se zavzame za uhojo ljudstvo, da se mu olajša neznosno breme davkov. Ko pa je zagledal z okna občinske palače naš gosp. podešad, izredno korajžen mož, to množico živih skeletov, ki se je bližala molčeča in turobna občinski hiši, ga je prevzel tak strah, — znak, da mu vest marsikaj očita — da je dal zapreiti in zabarikadirati vse vhode v občinsko hišo in tako zavarovan je telefonično poklical oboroženo silo. — Se le, ko je prišla izdatna oborožena sila karabinjerjev, finance, črnostrajčnikov in t. d., se je naš gosp. podešad toliko ojunčil, da je dovolil, da so mu privredli deputacijo par mož, ki so mu tolmučili želje in težave uhogega ljudstva. Razume se, da jih je odpravil z nekaj sladkih besed in obljub. Rezultat se je pa opazil nekaj dni potem. Prišli so lepega dne orožniki in fašisti ter polovili in zaprli ne-

kaj najbolj zavednih mož. Med aretiranimi so: Brata Purger Lazar in Klement po domače Martinčevi, brata Dorče in Metod po domače Barončičevi, Alojzij Montanja črevljari, vsi družinski očetje ter še nekaj drugih možev in fantov. Obtožili so jih komunizma, hujškanja proti državni oblasti, veleizdaje in bog ne še česa. Vsi trepetamo radi usode teh naših trpinov in s pravico, ko pomislimo kaj vse počenjašo italijanski kulturo-nosci in njih tribunali z našo ubogo rajo, ki ima nesrečo pasti v njihove roke. Nam pa ne preostaja drugega kot, da trpimo, stiskamo pesti in molčimo ter z obupom v srcu gledamo kako nas tuji ženejo z naših domov in posestev in to celo za malenkostne vsote na zaostalih davkih, saj nimamo pravice niti pritožiti se ne prositi.

Drastičen, a pomenilen je odgovor, ki ga je dal nek pazinski renegat, ki se prištevava med uplivne faktorje v našem kraju. Ko mu je neka osoba oponesla, zakaj, da so te uboge ljudi zaprli, ko vendar niso nič zakrivil, ji je ta pošteniakovič odgovoril: »Zaprli smo jih zato, da bo služila ta kazen za opomin i drugim ki bi jim hotelo priti na um se pritoževati čez previsoke davke, sicer kam bi prišli, nam ne bi manjkalo pritožb«. (Sic!) Mislimo da ta odgovor ne potrebuje komentarjev!

CRKVA U JULIJSKOJ KRAJINI I NAŠ JEZIK

Buzet, septembra 1932. — Dne 18 augusta došao je u Vrh kod Buzeta novi svećenik. To je mladi svećenik, koji je nedavno odslužio prvu misu, Franc Šibenik. Rodom je iz Trsta, sa Sv. Jakova. Istog dana kad je došao bio je pozvan na večer u kuću općinskog delegata vođe fašista u Vrh Jakova Grbca (pravi Talijan!). Tamo su ga dočekali svi fašisti iz Vrh. Pozvali su ga, da mu održe lekciju, kako se ima u Vrh držati u crkvi i izvan crkve. Rekoše mu, da se mora držati strogo talijanski. Nadalje mu rekoše, da se nadaaju, da on neće biti kao don Peršić, kojeg su oni mučili i na koncu protjerali s Vrh. O Peršiću su se izražavali vrlo pogrđnim riječima. Napadali su i svećenika Sircu, koji je u posljednje vrijeme služio u Vrh, jer je išao ususret narodu u crkvi, te je zato stradao. Fašisti su od novog svećenika zahtjevali još prije nego je došao na Vrh da mora biti Talijan i fašista. On je morao da se prikloni i u Buzetu. Dekan Vaskoto ga je uputio neka sluša fašiste, ako želi ostati u Vrh. Fašisti u Vrh priredili su novom svećeniku večeru, na kojoj se pilo i vikalo Mussoliniju i »Abbasso i scia vie«. Ako se mladi svećenik ne bude pokazao u kratko vrijeme dostojan ove fašističke pažnje, nema sumnje, da će ga doći sudbina Don Peršića i Sircu.

Bolje nije ni u okolnim mjestima. Saznajemo, da je u Truskama blizu Kopra (ta je župa potpuno slovenska)

župnik iznenada počeo da propovijeda na talijanskom jeziku. Narod je htio da napusti zbog toga crkvu, ali karabinjeri su to spriječili. Župnik Mezinac za vrijeme propovijedi upozorio je narod da ostanu u crkvi, jer bi se u protivnom slučaju moglo dogoditi zlo. Mladići su pokušali ipak, da se odupru karabinjerima, ali su morali da popuste pred oružanom silom. Iz Truska je otišao zbog toga deputacija na biskupiju u Trstu, da zamole biskupa neka bi u interesu vjere vratio slovenski jezik u crkvu. Medjutim naš narod ima s takvim deputacijama vrlo slabo iskustvo. Pred nekoliko mjeseci bila se iz tih motiva uputila iz Vrh deputacija tršćanskom biskupu. Ne samo, da je biskup bio nemoćan da išta učini, nego su čak članovi deputacije na povratku bili pohapšeni, a nekoli su se bijegom preko granice spasili.

Ovom prilikom moramo zabilježiti još jedan slučaj crkvenog progona i to takodjer iz Koparštine:

U Smarjama kod Kopra fašisti i karabinjeri strogo su zabranili crkvenim pjevačima da pjevaju slovenski. Zaprijetili su im, da će ih tući, da će ih konfirirati i sve imanje im zaplijeniti ako budu dalje pjevali slovenski. U Smarju se već pred par godina zbog crkvenog pjevanja dogodio strašan događaj. Renegat i fašista Supancich ubio je crkvenog pjevača Kosića, s kojim je došao u sukob radi pjevanja u

crkvi. Supancich je Kosića čekao u zasjedi i ustrijelio ga. Do procesa nije u opće došlo... Karabinjeri su bili izjavili da do procesa ne će doći, jer se radi o političkom činu...

Razumljivo je, što su se sada crkveni pjevači u Smarju preplašili novih grožnja, pa se boje da u crkvi i dalje pjevaju slovenski. Počeli su da uče talijanske i latinske crkvene pjesme.

MLADI SELJACI IZMLAČENI OD KARABINIJERA JER SU PJEVALI HRVATSKI.

Buzet, septembra 1932. — Naša pjesma, koja je u prošlim vremenima odjekivala ovim našim divnim krajevima, davno je utihnula. O nekadašnjim našim pjevačkim društvima nema već mnogo godina ni traga. Naša brda i doline ne odjekuju više slavenskim melodijama. Onaj kome uza sve ove teškoće duša zapjeva — pjevuši ispod glasa ili samo »zamišlja« melodiju. Sluša slavensku pjesmu u duši. Na poljima, pa ni onda, kad se čovjek zbija raduje, što mu je zemlja dobro urodila, i kad bi zbog toga želio da svoju radost izrazi pjesmom, — vide se samo nijeme figure. Čak su i naše naricaljke na grobovima zabranjene. — Najveća je hrabrost dignuti glas i iz punog grla zapjevati. To je danas u Istri junaštvo, ludost, koju se može počiniti samo u vinu ili u — dešperaciji. Onoga ko zapjeva može da zadesi teško zlo: da ga uhapse karabinjeri, da ga optuže kao antidržavnog, da ga premlate kundacima, da ga napadnu fašisti itd. — Jedan se bolan slučaj desio na Buzetštini.

21 augusta u Vrh kod Buzeta tri seoska mladića usudili su se zapjevati jednu pučku narodnu popjervku, koja se prije u tom kraju uvijek pjevala. Bila je to naivna, neudžna pjesma. Na ta su se tri mladića namjerili karabinjeri iz Sovinjaka, koji su bili u Vrh u patroli. Naši su mladići dobili od karabinjera toliko batina, da su sva trojica nekoliko dana odležala u posteljama u mukama i groznici... Tako se, eto, živi kod nas.

KAKO JE TEŠKO STRADA O JEDAN 15 GODISNJI IZBJEGLICA IZ ČIČARIJE.

Buzet, septembra 1932. Dne 1 septembra dotjerala su dvojica karabinjera i općinski stražar u Golac u Čičariji 15-godišnjeg dječaka Tomu Čendaka. Kad je dječak bio u blizini svog sela pokušao je da pobjegne. Ali karabinjeri su za njim pucali i on se predao. Zastvorili su ga u kuću, a pred vratima su dvojica karabinjera stražila. Oko ponoći došao je policijski automobil iz Podgrada po njega i on je bio odvezen u Bistricu u zatvor. — Što se zapravo dogodilo s mladim Čendakom?

On je bio otišao pred izvjesno vrijeme u Jugoslaviju Boravio je u Splitu. Jedan njemu nepoznati čovjek nagovorio ga je nek ide s njim na jedan parobrod, koji je bio u splitskoj luci. Dječak ne sluteći ništa zla otišao je. Dok se on nalazio na brodu, brod se maknuo i uputio prema Trstu. Kad je došao u Trst bio je odmah uhapšen i predan karabinjerima, koji su ga odveli najprije u Golac, odakle je prevezen u bistrički zatvor.

Tako je, eto, prevaren stradao taj nesretni mladić, koji je u svojoj petnaestoj godini osjetio svu tragediju emigracije, a sad će osjetiti i svu grozotu fašističkih tamnica. Što će s njime biti niko ne zna. Ovaj je događaj izazvao u čitavoj sjevernoj Istri zgražanje i osudu. Treba napomenuti, da je i majka Čendakova bila u svoje vrijeme baš zbog njegovog bijega osuđena na šest mjeseci zatvora.

KONAČNA PROPAST HRVATSKE PUČKE ŠTEDIONICE NA RIJEČI.

Rijeka, septembra 1932. — Službeni list talijanske vlade »Gazzetta Ufficiale« je ovih dana objavio dekret, kojim se ovlašćuje talijanski novčani zavod »Banca Popolare Fiumana« da apsorbira riječku »Pučku štedionicu«, koja je bila u likvidaciji. Prostorije Pučke štedionice ovih su dana zatvorene. Taj hrvatski zavod zašao je pred nekoliko godina u poteškoće, radi kojih je bila započeta likvidacija njegovog poslovanja. Ovim fašističkim dekretom taj je zavod definitivno ukinut.

Mussolini pa se mora zavedati, da bodo ti streljani zanj in za fašizem težak odmev ne samo v Jugoslaviji, marveč v vsem kulturnem svetu. Iredentističnemu pokretu bo tržaška sodba dala samo novega poleta. »Neues Wiener Extrablatt« sept. 1930.

Dragovan Sepić.

Fašistički asimilacioni uspjesi

Fašističke novine pune su samohvale o uspjehu asimilacije našeg naroda u Istri i Goričkoj. One čak tvrde da Jugoslavena tamo više nema. Sa Snežnika i Triglava »ne duva više jugoslavenski vjetar«. Za nas a i za svakog kulturnog čovjeka je ovakvo tvrdjenje naivno i samo fašističke mase mogu se s time »napajati« i zadovoljiti.

I ako oni troše ogromne pare na asimilaciju i nastoje da otgnu našu nevinu dječicu iz roditeljskog doma još sasvim malenu osnivajući »asile«, asimilacioni uspjeh ostaje samo formalan, vanjski. Naša će mladež postati samo izvana što oni žele, ali čim bi neki pedagog zavirio malo u dušu naše djece, ispitaio njihove osjećaje, on bi bio razočaran! Kako će djeca čiji su roditelji, braća, rođaci najbližnji progonjeni zato, jer ljube svoj zavičaj i svoj jezik a od kojih mnogi, oni najbolji, ginu po talijanskim zatvorima i internacijama, kako će ta djeca, pitajmo fašističke pedagoge, da postaju fašisti? Pedagogije oni ne poznaju, ali gdje im je logika? Svako živo biće, koje se muči, mrzi svoga mučitelja.

Iskustvo dokazuje, da mladež druge narodnosti i tamo gdje se upotrebljava najmodernija pedagogija i gdje se djece daje prilike da nauče u potpunosti i svoj materinji jezik i s njima postupa bolje nego s djecom vlastitog naroda, ostaju ono što jesu. Nema toga učitelja, koga bi djeca voljela više nego svoga oca i majku! Nema ga među najidealnijima, a kamoli u fašističkim redovima! Da će našu dječicu odrediti neki Kalabrež ili Sicilijanka ne trebamo se ni najmanje bojati. Ne bi se o tome ni isplatio govoriti, ali treba ipak da znaju da se mi njihove asimilacione politike ni najmanje ne bojimo. Oni su se uostalom sami mogli uvjeriti o snazi svoje asimilacije među afričkim primitivnim narodima. Preporučamo im da barem pročitaju principe moderne pedagogije, pa će vjerojatno »Popolo« i ostali listovi prestati da se hvale, kako u Istri nema više Jugoslavena.

Ante Modrušan.

POLUDIO PROGONJEN OD FAŠIZMA. Tragedija seoskog trgovca Juriševića iz Golca.

Buzet, septembra 1932. Pred neko vrijeme u Golcu na Cícariji dogodila tragedija, koja je izazvala sućut i revolt svijlu onih, koji su za slučaj čuli. Ovaj događaj ne nailazi na zgražanje samo nas Jugoslavena, nego se i Talijani, ako im je u duši ostalo i malo čovjekoljubivosti, — zgražaju. Događaj se preporuča po čitavoj Julijskoj krajini, ide od usta do usta i djeluje tako, da se narodna mržnja prema nasilniku širi i produbljuje.

Ono, što se dogodilo seoskom trgovcu Juriševiću u Golcu doista je bolno. Njega je neko optužio vlastima, da je protivan državi i fašizmu. Bio je zbog toga pod strogom paskom i imao je u kući više puta premetačine. Razumije se, karabinjeri nisu ništa mogli da mu nadju ni u kući, ni u trgovini. Ali fašisti su htjeli, da ga ipak »kazne«. Jedne noći, dok je čitavo selo spavalo, poslije teškog dnevnog rada na poljima, došli su u kuću Juriševiću karabinjeri i tajna policija. Što su s njima radili nije nam poznato, jer to on više ne zna da kaže. Znamo tek toliko, da je siromah poludio te noći i da je skočio kroz prozor iz drugog kata... Bio je više mjeseci u bolnici za umobolne u Sv. Ivanu kod Trsta i još je uvijek bolestan i tjelesno i duševno.

Jedan tragičan detalj iz našeg mučnog života. Ali nije to sve: mnoge se teške stvari događaju kod nas, o kojima svijet malo ili ništa ne zna, a mnoge će se još dogoditi, jer je fašizam sve bezobzirniji i nečovječniji, a mi smo bespomoćni, kao životinje, u njegovoj vlasti.

SUMNJIVI RADOVI NA CESTAMA U CÍCARIJI

Vodice, augusta 1932. — Pred neko vrijeme javili smo vam bili o radu na cestama u našim krajevima, kako naše vlasti na brzu ruku napravljaju nove i popravljaju stare ceste. — Cesta koja vodi preko naše Cícarije i koja spaja Buzet sa glavnom cestom Trst—Rijeka, u Obrovu već je sada po treći put preradjena, premda je odgovarala i spadala u jednu od najljepših cesta u našoj Cícariji. Našim vlastima nije bio po volji prvi rad na ovoj cesti. Bilo je to proširenje na 10 metara i sav onaj materijal bacao se je na naše njive i sjenokose, te smo pretrpjeli ogromne štete, i bez ikakve odštete. Na isti se način sada postupa sa našom sirotinjom, jer se počelo na ovoj cesti na raznim mjestima sjeći zavitke u velikoj mjeri. Ne trpimo štetu samo stoga što nam zatrpavaju naša bijedna polja materijalom, nego što nam i raskopavaju na više mjesta i do 50 m širine naša polja. Ova je cesta izradjena već pred 70 godina, i uvijek je nama dobro služila, pa pitamo više puta one koji imaju sve u rukama: čemu to proširenje, čemu toliki trošak, a i čemu toliko uništavanje naših polja. Dobivamo odgovor: šta treba da mi znamo za ovo i ono, mi da smo barbari, divljaci da neznamo što je napredak naroda. Inače, ove nas je godine potpunoma uništila dva puta tuča, a sada nas je pritisla velika suša, tako ono što je ostalo još zeleno od tuče uništila nam je suša.

POTALIJANČIVANJE PREZIMENA

Vraćanje prezimena starom obliku ili talijaniziranje slavenskih prezimena. — Slaven-ska prezimena i »slavizatorska propaganda« svecenstva.

Posebne komisije za italijaniziranje slavenskih imena »rade« kod svih pokrajinskih uprava u Julijskoj Krajini. Do sada je ova akcija imala uspjeha u gradovima ali se sada vrši pritisak i na seljake da italijaniziraju svoja prezimena. Najstrože se pazi da se na krštenju daju djeci talijanska imena, a za one koji već imaju slavenska imena, fašisti su se pobrinuli da se ta imena italijaniziraju u svim javnim ispravama. Tršćanska štampa poziva stanovnike Trsta i okolice čija prezimena još nisu italijanizirana da se prijave komisiji za promjenu prezimena koja će besplatno izvršiti tu proceduru za italijaniziranje dotičnih imena. Stranci pa i Talijani iz drugih pokrajina kada dođu u Trst čude se što mnogi talijanski građani u Trstu imaju tudjinska imena...

U stvari se — pišu fašistički listovi — zapravo i ne radi o italijaniziranju tudjinskih imena, nego o vraćanju stare forme tim imenima. Slavenstvo svecenstvo je kroz decenije provodilo slavizatorsku propagandu pa je falsificiralo krsne i ženidbene listove dajući talijanskim imenima tudjinsku formu.

Fašistički listovi pišu: Treba da se ta imena italijaniziraju. Žalosno je, da samo 66 posto tršćanskih građana imaju talijanska imena. Oni koji još nisu svoje prezime povratili staroj formi treba da to odmah učine, jer više ne možemo čekati. Ako to ne učine povući ćemo ih za kose i t. d.

Težište cijele stvari je u ovome: Vlada je svojevrmeno donijela odluku prema kojoj se sva slavenska prezimena mogu pretvoriti u talijanski oblik, samo su slavenski svecenici (!) svojim »slavizatorskim radom« tu talijansku formu izbrisali. Prema tome slavenska prezimena stvorili su slavenski svecenici.

Fašistička štampa uvijek navodi da mnogi slavenskih prezimena u Istri i ostalim krajevima treba tražiti razloge u samovoljnom mijenjanju prezimena sa strane svecenstva naše narodnosti. Ta štampa ide još i dalje i jednostavno tvrdi da su slavenski svecenici — falsificirali krsne i porodične isprave dajući talijanskim prezimenima tudjinsku formu. To je opće uvjerenje kod talijana, pa je vrlo teško uvjeriti ih da nije tako, ma da je vrlo lagano demantirati onaj njihov taktični a nikako ne i stvarni razlog. Slavenstvo svecenstvo je, navodno, kroz decenije provodilo tu »slavizatorsku propagandu«. Dovoljno je kad se o tom govori ista-

knuti samo ovo: kad bi to i bilo istina da je naime, sve tako, kako im danas, nije teško tvrditi, onda još uvijek imamo dokaza da je i prije toga bilo na prau Istri mnoštvo slavenskih prezimena u doba kada se za »slavizatorsku propagandu« nije moglo ni znati.

Jedan vrlo uvaženi i izvrstan poznavalac istarske prošlosti, sada već pokojni, obelodanio je godine 1928. u jednoj publikaciji autentični prepis popisa pučanstva iz mjesta Barbana i Raktla u jugoistočnoj Istri iz godine 1645. Taj je popis učinjen pod vladom nekog feudalnog gospodara a sastavio ga je neki Bortul Manazini. U tom popisu zabilježeno je ime i prezime od 1527 duša i sva su ta prezimena slavenska odnosno hrvatska osim nekih. Između obitelji čisto naših imena imade naime i po koje strano što je pripadalo obiteljima mletačkih feudalnih činovnika. Taj popis — kaže dotični župnik koji ga je objavio — sastavljen je pod vladom mletačkog gospodara i od mletačkog činovnika u godini (1645.) gdje se još nikako nije moglo tvrditi da su popovi učitelji i austrijska vlada lukavo pretvarala imena u slavenska imena i prezimena.

Toliko da se vidi, radi li se o »vraćanju« stare forme tudjinskim prezimenima (kako se to tvrdi) ili o nasilnom italijaniziranju »tudjinskih« (čit. slavenskih!) prezimena, što bi se htjelo prešutjeti.

NOVI DEKRETI O NASILNOM POTALIJANČEVANJU PRIIMKOV.

Trst, septembra 1932. — S tržaške, pa tudi z ostalih prefektur u Julijskoj krajini romalo mesec za mesecom celi skladi dekretov, s katerimi gazijo fašistične oblasti čast in ime vsakega posameznega slovenskega in hrvatskega človeka na »osvobođenih« tleh. Včasih se že zdi, da so prefekti v petih slovenskih pokrajinah v mejah fašistične Italije postavljali le za to, da dopisujejo ukaze o nasilnem potalijančevanju priimkov naših ljudi. Tako je tržaški prefekt v zadnjem tednu podpisal 206 takih dekretov. Med drugimi so bili spremenjeni priimki Cestnik v Cestini, Japelj v Giapelli, Konjec v Cavalieri, Kovačič v Covelli, Lah v Laghi, Legiša v Leghissa, Muha v Mosca, Marušič v Marussi, Marković v Marchi, Okretič v Oretti, Piščanec v Pisani, Pertot v Pertotti, Škrinjar v Scrinjari, Verbič v Verbi, Vilhar v Villari itd.

TRGOVSKO-OBRTNA ZADRUGA V GORICI

Gaberščekovi spomni o ustanovitvi zavoda, ki so ga fašisti — ukradli.

U posljednjem broju »Istre« donijeli smo vijest, da je gorički prefekt imenovao komesara goričkoj »Trgovskoj obrtnoj zadrugi«. Time su fašisti zauzeli važnu gospodarsku organizaciju goričkih Jugoslavena. Došli su tako do velikog imanja, koji je posjedovala zadruga (više kuća, a među njima krasni »Trgovski Dom«). Interesantan je historijat te eminentne nacionalne institucije, koju je sada fašizam uzurpirao. Naš odlični saradnik g. Andrej Gaberšček, koji piše historiju o onim krajevima, sudjelovao je i kod osnivanja te zadruge, pa je kompetentan, da o njezinom postupku i razvoju govori. On kaže:

Pri državnozborskih volitvah leta 1897. so Slovenci radi pritiska z Dunaja in rumene hiše v Trstu zgubili mandat v veleposlovstvu (Coronini), medtem ko so se obdržali v kmetskih občinah in pridobili en mandat v peti kuriji. Tedaj je nastal strahovit boj med Italijani in Slovenci prav radi zgube mandata v veleposlovstvu. Slovenci so napovedali bojkot italijanskim trgovcem im uveljavilo se je geslo »Svoji k svojim!« Ze prej so Slovenci spoznali, da ni mogoča politična osamosvojitve brez gospodarske. Posebno trgovski in obrtniški stan sta čutila potrebo denarnega zavoda; kajti »Goriška ljudska posojilnica« že po svojemu ustroju ni mogla vršiti poslov bančnega zavoda. Ze leta 1895 se je ustanovilo »Trgovsko in obrtno društvo« z namenom, da pripravi vse potrebno za takšen zavod.

V resnici je bila »Trgovsko-obrtna zadruga« ustanovljena že leta 1898. Da se omogoči sodelovanje najširih slojev, so se deleži plačevali tako, da je obrtnik ali trgovec plačal po eno krono na teden, tako, da je v teku petih let znašal njegov delež 300 kron. Svoje prostore je v začetku imela zadruga v majhni hiši trgovca Antona Korena. Ze v prvem letu je znašal promet 960.000 kron, vloge pa 100.638 kron. Zavod je naglo rastel in v treh letih je že imel bogato rezervo in denarnih sredstev, da je z lahko koto kril potrebe domače trgovine in obrti. Zato sta voditelja goriških liberalcev dr Tuma in Andrej Gaberšček že leta 1902 mislili na to, da bi si zadruga postavila lasten dom, ki bi bil obenem »Narodni dom« goriških Slovencev. Andrej Gaberšček se je podal na Dunaj g. Maksu Fabianiju, prof. na dunajski tehniki in ga prosil naj napravi primeren načrt za stavbo. Medtem so goriški Slovenci na zvit način prišli do stavbene parcele ob mestnem vrtu. j. j. na najlepši točki v Gorici. In sicer tako, da je parcelo kupil neki zasebnik in jo potem odstopil zadrugi. Kmalu se je

dvignila po načrtih arhitekta Fabianija krasna stavba in leta 1904 se je otvorila z velikim koncertom »Glasbenega društva«, ki ga je vodil znani skladatelj Josip Michel. V Trgovskem domu se je nastanila Trgovsko-obrtna zadruga, Slovensko podporno in bralno društvo, pozneje Narodna prosveta, ki je ustanovila prvo slovensko javno knjižnico: telovadnico pod krasno gledališko dvorano je prevzel goriški Sokol. Okoli Trgovskega doma se je sukalo vse življenje goriških Slovencev naprednega tabora.

Trgovsko-obrtna zadruga je po nizki ceni kupila hotel »Jelen«, ga modernizirala in priredila v njem lepo dvorano. Ze med zidanjem Trgovskega doma je bil naprodaj hotel »Südbahn«, ki ga je pozneje zadruga kupila za okoli 260.000 kron, t. j. zelo poceni. Last hotela je bil tudi velik park im lepo telovadišče pred njim. Hotel je vodil poseben konsorcij, ki je pač tako gospodaril, kakor navadno gospodari več gospodarjev. Hotel je kmalu postal pasiven. Tudi hotel »Jelen« ni zadosti nesel.

Da bi pomagali solkanskim mizarjem pri razprodaji pohištva in da bi odpravili medsebojno konkurencu, ki je ubijala mizarje same, so goriški Slovenci mislili na ustanovitev »Mizarske zadruge« in jo tudi kmalu res ustanovili. Takrat se je mizarska obrt v Solkanu silno naglo razvijala. V Solkanu je že bilo okoli 50 mizarskih podjetij, ki so ponujale za vsako ceno svoje blago tržanskim židom. Mizarska zadruga je našla oporo pri Trgovski obrtni zadrugi, ki ji je stalno dajala posojila. Ta so dosegla že ogromno svoto 300.000 kron. Vodstvo »Mizarske zadruge« je bilo v zelo slabih rokah, zadruga je kmalu zašla v velike težkoče. Imela je velikanske zaloge blaga, ki ga pa ni mogla prodati. Zadruga misel se v Solkanu ni obnesla. Zadruga je zašla v konkurz in tedaj je nastal tudi run za Trgovsko-obrtno zadrugo v Gorici. Tudi banke t. j. Živnostenska in Kreditna banka so takoj zahtevale svoj denar nazaj in so z zadovoljstvom gledale razpad zadrugne banke v upanju, da bodo lahko svoje delovanje razširile.

Trgovsko-obrtna zadruga je imela sicer v nepremičninah nad 1 milijon vrednosti, toda likvidnega denarja ni imela na razpolago, da bi lahko vzdržala naval. Zato je morala napovedati likvidacijo, ki je seboj vzbudila velikanski hrup po vsej državi. Med vojno je vrednost hiš silno poskočila in Trgovsko-obrtna zadruga je lahko ves primanjkljaj krila samo s prodajo hotela »Südbahn«, tako, da je postala aktivna. Pravno se je nahajala še danes v likvidaciji.

Na kuku iznad Preluke

Kuk vam je tamo gdje se spaja nova cesta nad Opatijom sa stazom, koja vodi iz Voloskog na Preluku i Matulje.

Čitav ovaj pitomi kraj od Moščenica do Kastavgrada upravo je bogat prirodnim vidilicama, sa kojih pucaju prekrasni vidici na bližu i daljnu okolicu i more.

I danas, skoro nakon decenij i po, otada me silom od tamo prognaše, u mojoj svijesti i duši jednako su jaki i sveži utisci sa tih prirodnih vidilica: Učke, Veprinca, Moščenica, Kastva, Mošćeničke i Lovranske Drage, Rukavačke crkve, Kraja i Kuka.

Prevrćući ovih dana ono malo uspomena iz tog dražeg rodnog mi kraja, što ih početak 1919 jedva spasih u nahrptnjači u Jugoslaviju, dopade mi ruku izbljednata fotografija Kuka sa onim divnim pejzažom ispod i oko njega.

I otada evo ima nekoliko dana Kuk mi se neprestano vrže po glavi.

Na Kuku smo ja i prijatelj J. Čeh, slikar i profesor na Komunalnoj gimnaziji u Opatiji, za ljetnih i jesenjih mjesecima obasjanih noći znali sate i sate prosjediti, divi se sa te strme uzvisine nad morem remekdjelu stvarao.

Koliko li mistike bijaše u onom tajanstvenom i tihom suštanju borova, što se spuštahu niz strminu skoro do razine mora! A koliko li čara bijaše u onom srebrnom titranju morske površine, što se gubilaše prema Cresu, Velikim ili Malim Vratima!

I nikako da se otkinemo od one pjesme borova i od titrajuće površine mora, što nas sate i sate tamo držeše prikovanima! — Bože, da li opstoji što ljepše na svijetu — svaki put bi uzdahnuo, kad bi se sa Kuka otkrlo.

Ona bijahu mladost i najljepše nade u život pred nama.

I sada, nakon teških proživljenih dana, nakon neostvarenih nada, na pragu starosti, za tih ljetne, mjesecima obasjane noći, nošen krilima mašte, nadjoh se opet na Kuku.

Stari poznati borovi kao pred 14 godina dočekahu me svojim tihim šuštanjem. Ali to bijaše šuštanje čempresa na groblju puno uzdisaja, leleka i boli. Bijaše to pričanje o jednoj ogromnoj tragediji, sastavljenoj od neizmjerne brojke malenih i većih tragedija, koje se kroz 14 godina dnevno odigravaju od podnožja kastavskih stepenica do Soče.

I mjesecina kao i prije ljeskaše se na površini mora. U tom titranju srebra ne bijaše više ni čara ni života. I ono pričaše o slomljenim životima, o tupoj bespomoći, o umiranju i smrti.

— O Bože, opstoji li što tužnije na svijetu, — šaptahu mi bolno usne.

Split

S. Vrdoljak

Što se babi htilo...

Odlučan glas jednog dalmatinskog svecenika.

Prema pisanju beogradske »Politike« zloglasni »Giornale d'Italia« drznuo se ustvrditi u svojoj rubrici: »Pisma iz okupirane Dalmacije«, da tamošnji narod na čelu sa svecenstvom željno očekuje svoj spas od Italije.

Takvu sramotnu i bezobraznu insinuaciju ne bi niti trebalo pobijati, jer je čitavo svijetu a najvećma samim Talijanima dobro poznato raspoloženje našeg primorskog svecenstva. Ali da ne bi ipak kodog neobavješten nasleo talijanskim lažima i bezobrazluk, držim da je potrebno, da se javno ogradimo od sličnih zaplotnjačkih podvala neželjenih talijanskih »osloboditelja«.

Nek se dakle, gospoda fašisti ne usudjuju dirati u čast dalmatinskog svecenstva, i trubiti svjetom, kako se je to svecenstvo zaželelo njihove »oslobodilačke akcije«. Odeću su svijetle i bolne uspomena na njihov nedavni boravak među nama, a da bismo ih se opet tako brzo zaželeli. Rane, koje su nam zadali i koje još neprestano zadaju našoj braći u Istri, Krvari i krvarit će sve do velikog dana Pravde. Znamo odevče dobro, a da bismo se dali zavesti, u čemu se sastoji fašističko »oslobađanje«. Poznate su nam tragedije naših mučenika, velikih biskupa Mahnića i Sedeja i još živućeg preuzvišenog biskupa Klementa Bonifacija. Poznate su nam patnje franjevac na Košljunu i drugdje, što su ih podnijeli sa strane Dannunzijevih rulja, pjesnika — bezbožca i glavnog inspiratora fašističkog mahnitjanja. Znamo za ricinusovo ulje, za popaljene župničke stanove i crkve, Poznat nam je njihov mangarelo, Sardinija i Lipari.

Ako tko u ovo »oslobađanje« nije upućen neka pročita knjigu Frana Barbalica: »Vjerska sloboda Hrvata i Slovenaca u Italiji«, pa će mu odmah sve biti jasno. Znamo i mnoge druge stvari o »slobodi« škole i jezika, o krsnim imenima i prezimenima, koje neću nabrajati. Samo kažem, da bismo morali biti na nižem stupnju razvoja negoli su afrički crnci, kad bismo se zaželeli takvih kulturtregera. Nek ovo primi na znanje i gosp. Virginio Gayda kome, usput rečeno, prezime zvuči slavenski, kao i njegovom plačidruhu Kozelskom. Nek ih ne tare tolika briga za našu slobodu. Mi ćemo svoja tobožnja »prileporna pitanja« sami urediti, a kad bi nam i trebalo advokata, u Italiji ih nikada nećemo tražiti. Poznamo se dobro. Dalmacija jest, i ostat će hrvatska i jugoslavenska; bude li se pak prohtjelo kome da je dirne, nek znade, da će svecenike naći prve na braniku svoje rodne grude.

Svecenik iz Dalmacije.

POLITIKA SILE

Baš nekako u vreme kongresa narodnih manjina u Beču, nalazio sam se na letovanju, na moru, i imao prilike da opet bar iz daljine, gledam Učku, a ispod nje kuće moga rodnoga mesta. I gledajući tako iz distance brdo moje mladosti i mesto mogega rođenja, ja sam ponovno i intenzivno osetio svu ogromnu besmislenost i glupost ove prisilne distance, i ponovno po neznam koji put u ovih četrnaest godina pitao: zar sve ovo skupa ima smisla i zar je moguće da normalni mozak može progutati i ovaj anahronizam. Setio sam se onda i na jedan svoj članak što sam ga pred mnogo godina napisao u »Istarskoj Rijeci«, i u kojem sam napisao da Italija čini iz Istre kazamat, a nosio je taj članak rebelski naslov: Politika sile. (To je nekako bilo odmah iz aneksije. Kasnije smo pisali pesme, dok sve skupa nije svršilo sa točkom gospodina prefekta, tamničarskim ključevima i preskakivanjem granice).

Da, već punih četrnaest godina pitam se zašto Italija radi iz naše domovine ono što radi, i kroz tih četrnaest godina ja nisam našao pametan i ljudski odgovor. Odgovori pak koje sam našao ili su smešni ili tako nečovečanski da se čoveku ježi kosa od njih.

Prvi odgovor: »Mi ne ćemo na granici inorodnoga elementa«. Medutim, taj inorodni element predstavlja prema naciji od preko četrdeset milijuna ljudi jednu tako komičnu cifru, da je smešno bojati se tih ljudi i angažirati jedan vrlo skupi aparat za njihovo uništenje odnosno asimilaciju. S druge strane postizava se time jedan upravo protivni rezultat, jer će taj narod osećajući životnu opasnost, postati nervozan, tražiti zaštitu, uticati se ilegalnim sredstvima i t. d., dok bi, kad bi mu se dale sve mogućnosti života, sva svakome čoveku pripadajuća naravna i zakonska prava, davao najsolidnije državljanine.

Drugi odgovor: »Mi imamo dovoljno svojih ljudi. Treba istrebiti tuđina, da naši dodju od hleba.« To je taj stadij i neljudski odgovor, koji se toliko ne čuje javno, ali koga pokazuju dela. Taj odgovor, brutalan i zverski, govori o gospodarskim uništenjima. Crne se psinke kupe, jadrnici što su imali nesreću, da se rode pod onim suncem, propadaju ili nestaju sa domaćih ognjišta da ustupe svoje mesto braći ljudima, koji ih teraju zato da mogu oni živeti na njivama, koje su obradile znojave i žuljivite ruke našega kmeta. Dvadeseti vek trubi svoj napredak fabričkim sirenama, Kristova se nauka propoveda po crkvama, socijalna se pravda naglašava na svakom koraku, a tamo ljudi teraju ljude, — jači slabijega.

Treći odgovor: »Intolerancija zemlje gibelna i gvela, vjerskih progona i Tripolisa.« — Ko nije video raznjevljenu fašističku čet u taj nikad neće znati što to znači. — Nikada Italija neće uspeti da stvori kolonizaciju a la Alžir ili dominione kao Engleska, a sve to radi mentaliteta, koji ne podnaša i ne priznaje tuđe i koji ne može, a da ne nameće ono što se nikada ne može nametnuti: svoju narodnost, svoju narodnu dušu. U duši je talijanskoga čoveka uvrženo shvaćanje, a stalno podjarivano od fašizma, da je on najbolje i najsavršenije, potomak Rimljana, sugrađan Dantea i Leonarda da Vinčija. Sve drugo su barbari, i logično je, pored njega, sa svojim osebnama, svojom narodnom dušom, kao ravni i jednaki njemu, barbari ne smiju postojati. O Italiji, o morote!

To su uglavnom uzroci tragične sadašnjosti naše domovine i ko i malo pozna mentalitet njenih vladalaca može jamčiti, da se one neće popraviti.

No, da li je i jedan od ovih gore nabrojanih razloga opravdan, i to ne iz nekih naših nacionalnih i sentimentalnih motiva, nego sa objektivnoga i državničkoga gledišta?

Mi ćemo na ovo pitanje odgovoriti jednim našim gorkim iskustvom iz vremena Versajškoga ugovora, a to je da se narodi i zemlje vrlo često ne stiču nikakvim sentimentalnim argumentima, istorijskim i filološkim raspravama nego paktovima i ratovima. Mi znamo, da sudbina ljudi i naroda ne odlučuju dobro naslagani argumenti već sila, a pogotovo ovo shvaćanje odgovara fašizmu: Najprije sila, a onda argument.

Spoznaja, da je sve ono što se danas u našoj bednoj domovini radi, jedna strahovita nepravda i okrutna besmislica — grozna je. Zašto se konfiniraju i uništavaju toliki mladi životi, zašto se rušilo i bacilo na ulicu toliko sretnih obitelji i zašto moram da gledam svoju domovinu samo iz pristojne distance?

Da se drugačije postupalo ne bi na ustima naroda drhtalo prokletstvo, ne bi praskale bombe očaja i revolte i bleštila opasna iskra obračuna, već bi jedan pošten i dobar narod veselo obradivao svoja polja i poštovao one, koji su mu priznali narodnost i ona prava, koja bar u teoriji ima svaki čovek na zemlji. Drago Gervais.

† IVAN VIRANT.

Volosko, augusta 1932. — Ivan Virant, umirovljeni sudski činovnik umro je 15. o. m. u svojoj kući u Volovskom nakon dužeg bolovanja u visokoj starosti od 84. godine. Bio je poznat u cijeloj našoj Liburniji kao pravi narodni čovjek. Ostavio je udovicu i veliku porodicu. Pokojni bio je otac Dra Josipa Virant-a, advokata na Sušaku, i Rajmunda Virant-a, privatnog činovnika u Zagrebu, te Stane Virant učitelja u Lendavi. — Neka počiva u miru!

CELA VAS POD POSEBNIM NADZORSTVOM

OSKRUNJANJE NAŠIH GROBOV.

Zgonik, septembra 1932. — Odkar je bilo izruvano Arnaldovo drveće in so zaprli toliko domaćinova, držijo fašisti našo vas stalno pod posebnim nadzorstvom, kakor v obsednem stanju. Po devetih zvečer nesme biti noben vaščan zunaj na vasi. Kogar zasačijo cblastva po tej uri zunaj, mora brez obotavljanja ž njimi na orožniško postalo na Prosek ali v Nabrežino, kjer mora odgovarjati na vsakojaka vprašanja, ki mu jih stavlja. Če neče odgovarjati, ga prav po fašistovski premlatijo. V vsakem slučaju pa mora prespati noč v zaporu. V poletnem času je ob 9 h zvečer takorekoč še dan. Prav pogosto se je tedaj dozajalo, da so no cele skupine naših ljudi, starih in mladih, peljali prespati v zapore in jih šele naslednje jutro izpustili.

Ob priliki pogreba Stanka Obade iz Saleža, o katerem je »Istra« obširno že poročala, so hoteli fašisti pobesneti. Isti dan in skoro ob isti uri se je vršil na bližnjem Proseku pogreb nekega fašista iz vasi Repentabor, ki ga je povozil neki avtomobil. Fašisti so po vseh bližnjih vaseh agitirali in celo grozili, da se morajo naši ljudje udeležiti pogreba onega fašista. Onim, ki so odhajali na pogreb Obadovega fanta, kateremu je fašistovski maltretiranje pretrgalo nit življenja, so fašisti na vse načine grozili in zmijerali z besedami, ki jih mi nečemo niti ponavljati.

Karakteristično dejstvo, ki ga moramo podčrtati pa je, da se je, vključ vsem grožnjam od strani fašistov in vključ lepemu delavnemu dnevu, ko ima naš kmet polne roke posla na polju, zbrala na pogrebu Obadovega Stanka preko dvatisoč glava množica, ki je na ta način izrazila nemo, zato pa tem bolj mogočno svoja čuvstva napram onim, ki so postali žrtev fašizma; obenem je bil to mogočen čeprav nemi odgovor na vse grožnje fašistov. Kako pa je bilo na pogrebu onega fašista na Proseku? Par pokojnikovih sorodnikov in par črnih srajc je tvorilo celi spreved. Tu mislim ni potreba prav nobenih komentarjev.

Da si ohladijo svoj bes, so nas torej kaznovali s tem, da moramo biti že ob 9 h na svojih domovih. To pa se jim ne zdi še dovolj. Da bi se nam osvetili gredo celo tako daleč, da nam oskrunjačo ono, kar je nam najdražje in sicer grobove naših mrtvih. Posebno so jim na poti grobovi Obadove družine, v prvi vrsti pa grob pokoj. Stanka. Na grobovih Obadove družine so zasajene najrazličnejše cvetlice. Kakor hitro na teh grobovih razcvete kak cvet, je redno čez noč odtrgan. Mislim, da ni treba dosti, da se razume, kdo skruni grobove naših najdražjih, ko morajo že ob 9 h zvečer biti vsi vaščani v svojih domovih.

MUSSOLINI JE ZA REVIZIJU GRANICA

ALI O JULIJSKOJ KRAJINI NEČE DA ČUJE

Poznato je da fašistička štampa u posljednje vrijeme odlučno ističe potrebu revizije mirovnih ugovora. Fašisti govore na sva usta o reviziji međunarodnih ugovora kao o jedinom lijeku za povračaj povjerenja među narodima i kao o sredstvu za izbjegavanje rata, ali ne spominju osnove i načela po kojima bi se revizija međunarodnih ugovora imala izvršivati. Oni ga pokreću, a ne kažu ni temelji ni metod, ni postupak po kome bi se išlo u tome pitanju. Oni ga pokreću i traže za sebe neke naročite povlastice, oni traže Maltu, Korsiku, prave aluzije na Nicu i na Savoju, na Tunis i Afriku, a ne spominju šta će biti sa Istrom, Goricom, sa Dodekanezima, sa Sasenom kod Valone. Oni pokreću pitanje Jadrana kao talijanskog jezera, a ne kao pitanje zajedničkog mora obalnih država.

Povodom ove fašističke kampanje napisao je u beogradskom »Trgovinskom Glasniku« jedan članak odlični jugoslavenski političar i diplomata (prije rata srpski poslanik u Beču) g. Jovan Jovanović. Taj je članak završio riječima:

»Danas je teško uzeti ozbiljno ove izjave s one strane Jadrana, kada one ne govore o Gorici, o Istri, o Južnom Tirolu (Gornje Adidže), o Brenneru, o Dodekanezima, o Sasenu pod Valonom«.

Na ovaj članak, po komandi, su došli napisati u nekoliko fašističkih novina. Neki od ovih su napadi sa dosta uličnog stila, neki su prijetnje, a neki više manje pristojni odgovori. Pa i ti odgovori kao što je onaj u »La Sera« od 13. maja ove godine, ne mogu da izdrže kritiku. Jer, »La Sera« govori: samo o reviziji Senžermenskoga, Triamonskoga i Neillskog ugovora, u koliko on ide na štetu Jugoslavije, a učitkuje Goricu, Istru i Dodekaneze i Saseno, kao i Južni Tirol.

»La Sera« piše da se Italija ne boji revizije ugovora o miru u pogledu »Istre i Rijeke«, jer se narod izjasnio za Italiju; na Brenneru i Gornjem Adidžu je »Bogom dana granica Italije«; za Dodekaneze i Saseno tvrdi da se »stanovništvo sa zahvalnošću sjeća očinske italijanske uprave«; »Gorica je čisto italijanska Furlanija«. A sve u svemu »Italija je država od preko 40 milijuna ljudi te ima puno pravo da čuva svoje političke, ekonomske i kulturne interese na Sredozemnom moru. To pravo ima bar u onoj mjeri u kojoj ga imaju Francuzi, Englezi i drugi«. Dakle, oni su sa pravom uzeli tuđe zemlje i imaju pravo da oduzimaju i druge jer su Velika Sila, a mali, kao što je Jugoslavija, nemaju prava na svoje. Prosto nas je 40 milijuna a vas 14 milijuna, zato je naše pravo jače; pravo sile — a ne pravo naroda.

Gosp. Jovan Jovanović u jednom novom članku u »Trgovinskom Glasniku« odgovara i kaže:

»U pogledu prava naše zemlje na Rijeku, Istru, Goricu, Gradišku, mi bismo da ponovimo riječi koje je Bilovu, njemačkom specijalnom izaslaniku u Rimu, govorio baron Sonino krajem 1914. (Memoires du Chancelier Prince de Buelow, sv. III, str. 208): »Neka nam dadu, kaže italijanski ministar inostranih djela, Austrijanci čisto talijanski dio Tirola i Trentina, neka dadu autonomiju Trstu u okviru Habsburške Monarhije, i bolje postupanje sa manjinama u Istri i Dalmaciji... u Istri a naročito u Dalmaciji, italijanski živalj je u manjini prema Srbo-Hrvatima...«

Sonino je i prije (1887) priznavao samo Trst i Trentin kao »terra irredenta«, to je držao i 1915. Otkuda danas, poslije 15 godina, da su to zemlje Italije. I pored istrebljivanja koja fašistička uprava brutalno u njima vrši, mi bismo mogli mirne duše primiti plebiscit u Gorici i Istri. Uvjereni smo da bi Grčka primila plebiscit za Dodekaneze, i Arbanasi plebiscit sa Saseno i za dalji opstanak Italijanaca u Albaniji. Hoće li i smiju li Italijani u plebiscit pod kontrolom Lige Naroda. Ako se ne plaše, onda zašto Mussolini ne izadije otvoreno pred evropsku javnost za svojim revizionističkim planom; mjesto uličnog stila »Il Piccola«, »Il Popola« i drugih i mi bismo imali čist i razgovjetni stil vođe fašizma, i zvali bismo na čemu smo.

Gosp. Jovanović u svom članku dalje kaže:

»Mi se slažemo s Mussolinijem da međunarodni ugovori nisu vječiti, da oni kao djela čovječja nisu savršeni, da su oni često i djelo ljudskih onovremenskih raspoloženja, da su, dakle, izmjenljivi. To je predvidjao i član 19 Ustava Lige Naroda kad je postavljao mogućnost revizije Ugovora o miru. Slažemo se da su ugovori svatinja za narode za jedan period vremena, a kad taj period prođe da ih i sam život hoće mijenjati. Slažemo se, dalje da ima ugovornih odredaba koje treba promijeniti. Slažemo se da i ti ugovori jesu donekle smetnja da se povratu snosno stanje i kakvo takvo povjerenje među državama. Mi se ne slažemo da se, kako fašiste hoće, te promjene vrše na račun jednih u korist drugih. Promjene može biti samo tako ako se ona izvrši ravnopravno za sve, za velike i male. Ako Mussolini nalazi da su ugovori nepravdatni, onda neka prizna da je i Italija nepravdatno uzela Istru, Goricu, Rijeku, Tirol itd. i neka pristane na reviziju te vrste i za Italiju. Neka reče otvoreno: revizija teritorijalnih granica za sve podjednako a baza: ili načelo narodnosti, ili načelo političke i ekonomske nu-

izvršno je sredstvo za čišćenje želuca i crijeva

MAGNA
PURGA

čisti bez boli, a brzo

MAGNA
PURGA

uklanja sve želučane boli, ako se uzimlje poslije objeda i večere u malo vode na vrhu od noža

MAGNA
PURGA

preporuča se djeci i odraslima.

U apotekama jedan omot stoji 4 dinara.

žde, ili načelo narodne odbrane itd., a neka ne ponavlja neprekidno ista opća mjesta o reviziji.

Između našega naroda i italijanskoga mogu se »sanirati odnosi«, ako se otvoreno govori i razgovara. U ovome času više nego ikad treba otvoreno razgovarati o svemu pa i o ovome pitanju. I zato dokle se god ne predje na to da se čuje mjerodavna riječ s one strane Jadrana o Gorici, i o namjerama na Balkanu, izjave fašističkoga Savjeta su dotle samo ono što smo rekli: siljanje nepovjerenja među državama u Srednjoj Evropi i na Balkanu.

Naši veliki biskupi i Rim

Mi smo u prošlosti imali velikih biskupa. Imali smo i takvih, koji su u nekim delikatnijim trenucima imali i snage i odgovornosti, da smetnu mnoge suviše obzire i da stvari nazovu njihovim pravim imenima. U tome je prednjačio veliki Štrosmajer, ali bilo je i drugih kojih nije ni prirodjena čednost ni svetost mogla više puta da spriječi da sasvim ozbiljno, kadšto čak i oporo, ne odsude ne samo svoje svjetovne već što više i svoje najviše duhovne poglavare. Eno vam istarskog neumrlog preporoditelja biskupa Dobrile. Zadojen neizmjernom dobrotom, bezgraničnom ljubavi i milosrdjem prema nevoljnicima, sav je njegov život bio život sveca, i nema sumnje, da bi on već takovim bio i proglašen, da ga je rodila druga majka.

Kao porečki biskup otišao je i Dobrila u Rim na Lateranski koncilij, što ga je bio sasvao Papa Pijo IX godine 1869. Pronicav kako je bio, obuhvatio je mahom svu mizeriju prilika i ljudi, među kojima se najednom našao. Svojoj gorčini dao je oduška u pismima, što ih je odanle pisao svome prijatelju, kasnijem uredniku »Naše Sloge«, popu Antunu Karabaiću.

U jednom pismu, datiranom od 11. I. 1870. godine piše biskup među ostalim: »Čini se, da se Vi ponešto bojite ovdašnjega sabora; reć bi, da imate pravo... što će se ovdje zbiti, toga Vam teško tko znade, to samo znam za cijelo, da nam se je pripraviti na velike trnje...«

Drugo pismo, upravljeno istom popu Karabaiću donosimo gotovo u cijelosti:

Časni gospodine!

....Sabor često saboruje i dosta se muči, ali s malom častju, a još manjim uspjehom. Rimljani su kako i Rovinji, koji ne vide izvana svoga starića, u kom bivaju. Njim je stalo do većega rasprostranjenja i povećanja papinskih prava, a ne do iscjeljenja mnogih ljudih rana, s kojih uzdišu katolici. Vrijeme se trati u malenkostih, a velika i odlučna pitanja ostavljaju se na strani. Za velike stvari hoće se velikih i premudrih glava; ali takve nema Rim ni jedne — barem ne za velika crkvena pitanja. Ima ih u saboru, i to uprav u dovoljnom broju: ali prem lunjača volna neopravi ništa bez vrstna zapovjednika? Zalosno sam se ovamo uputio, a još zalosnije ću se kući povratiti, ako mi Bog tu milost udijeli. — Jedno sam samo veselje ovdje doživio, i to je, da vas sabor pripoznava, da je naš mili Hrvat (Štrosmajer) najizvrsniji govornik; to je izrekao i kardinalski »Collegium« po svojem govorniku stožarniku Pietro. Ali to nam je malena utjeha prema tolikim žrtvama, koje do 750 biskupa doprinosi neplodnoj nam nadi, koju svi dobri stavljaju u sabor.

Čuje se nešto o novoj sablazni, počinjenol u Trstu po nekom italijanskom popu: ako Vam se rači, obavijestite me potanje o toj zalosnoj nezgodi. Primite sada srdačni moj pozdrav s kim sam iskreno Vaš itd.

Original ovih pisama čuva se i danas. Treba li onim biskupovim riječima komentara?

Nije li u njima, u njihovoj pregnantnoj jednostavnosti, izrečena teška odsuda nese samo protiv svega rimskog, nego i protiv njegovih najviših nosioca? A što bi pak neumrli istarski biskup kazao danas, da vidi, kako ti isti nosioci, oni isti »Rimljani« rade i danas samo na sve većem »rasprostranjenju«?

UNIŠTAVAJTE PRENOSNIKE BOLESTI

i Vama nesnosnu gamad sa najpouzdanijim sredstvom

SHELL-TOX

ubija muhe švabe, žohare, sjenice, komarce, mrave i njihove ličinke.

Tražite svagdje izričito **SHELL-TOX** koji Vam garantira uspjeh!

FRANCESCO GIUNTA OPET U TRSTU

Trst, septembra 1932.

U posljednjem broju našeg lista donijeli smo kratku vijest, da je Francesco Giunta po naredjenju Mussolinija opet poslan u Trst i da će se ovdje stalno nastaniti. Ta vijest iznenadila je sigurno sve čitatelje, a u Trstu je djelovala kao grom, ne doduše iz vedrog neba, jer je ovdje nebo uvijek naoblačeno, ali eto, kao grom. Otkako je kod posljednje reorganizacije Mussolinijeve vlade Giunta skinut s položaja potsekretara u predsjedništvu vlade, gdje je on bio desna ruka Duceva, o njegovoj daljnjoj karijeri pravile su se razne kombinacije. — Govorilo se, da će biti poslan u inostranstvo kao poslanik ili ambasador, ali kad je reorganizirana diplomatska mreža njegovog imena nismo našli. Spominjala su se neka visoka mjesta u Italiji, ali ni do toga nije došlo. Na koncu je ipak nešto dobilo: — Trst. Izgleda kao da je svoju veliku karijeru Giunta završio, da je njegov vraćanje u Trst, gdje je dobio jednu sinekuru u jednom sasvim privrednom poduzeću, znak padanja u političkom i državničkom pogledu. On, za kojega se govorilo čak, da bi u slučaju Mussolinijeve smrti mogao čak da ga zamijeni, koji je u izvjesnim momentima igrao veću ulogu nego svi ostali — svršava skoro kao slavni Federzoni (koji je postao neko čangrizljivo i histerično provincijalno piskaralo) ili kao Augusto Turati, kojeg su ovih dana strpali (bolesnog ili zdravog?) u ludnicu. Kako javljaju tršćanski listovi, Francesco Giunta određen je za predsjednika upravnog vijeća »Cantieri Riuniti Adriatici« to jest »Ujedinjenih jadranskih brodogradilišta« u Trstu i to po naredjenju Mussolinija. Giunta će ipak materijalno biti dobro osiguran i što se toga tiče neće mu biti zlo. Razlika je samo u toliko, što je do sada isao državnu kasu, a sad će direktno Trst morati da ga izdržava preko svojih mizernih, faliranih brodogradilišta. Fašistička štampa piše tobože vrlo oduševljeno o ovom imenovanju, pa među ostalim govori o Giunta kao o — »vrhom duševnom vođi fašizma u Julijskoj Krajini, koji je mogao (?) da primi i koju drugu dužnost, ali je radije došao u Trst«. Mussolini je stvar s Giuntom dobro riješio: Ko te je rodio, neka te i brani!

Giunta je stvarno dao i dignuo Trst. On je došao u Trst početkom 1919 kao kapetan talijanske vojske. Rodom je iz stare Italije (Firenze?). Po zanimanju je bio pravnik, advokat, ali unosnije mu je bilo, da se bavi progonom Jugoslavena. Već od početka on se u tome pokazao majstorom. Niko nije bio bjesniji u akcijama protiv Jugoslavena od Giunta. On je organizovao prve borbene čete, koje su s noževima u zubima i toljagama nastupali na tršćanskim ulicama i po selima oko Trsta i u Istri. Od prvih dana fašizma Giunta je bio na čelu fašizma on je bio na čelu tog krvavog pokreta u Julijskoj Krajini. Njegovo najveće »patriotsko« i »političko« djelo iz onog vremena je bez sumnje požar tršćanskog »Narodnog Doma Balkana«. Dogodio se to 13. jula 1920. Bilo je o tom strašnom događaju već toliko govora u našoj i fašističkoj štampi, da ne moramo tok događaja i motive tumaćiti. Pa i sam Giunta je o tome svemu dosta detaljno pisao u milanskoj reviji »Gerarchia«, kojoj je direktor sam Benito Mussolini, i bez ikakvog sustezanja, nego naprotiv s najvećim ponosom, Giunta ističe, da je on sa svojom četom »junaka« podmetnuo požar pod tršćanski »Balkan«. On to sve naglašava s velikim ponosom, kao najveće svoje životno djelo, a i fašistička štampa kad govori o Giunta nikad ne zaboravlja »Balkan«, nego ističe taj požar, kao prvi odlučni korak u oštroj borbi za istrebljenje Jugoslavena u Julijskoj Krajini. Poslije »Balkana« Giunta se naglo penje. On postaje poslanik u parlamentu, on postaje čak i generalni sekretar fašističke stranke i potpredsjednik parlamenta i posekretar u predsjedništvu vlade, to znači zamjenik Mussolinija. Sve za zasluge, sve se gradilo u — »Balkanu«. On je čak i tajnik Velikog fašističkog vijeća. On je dobio čak i od Pape visoko odlikovanje.

Ta velika karijera nije bila nepovoljna Julijskoj Krajini. Dapače: Giunta se uspeo stepenicama hijerarhije tako visoko, da ga je za Julijsku Krajinu bilo nestalo. Narod je tamo osjetio kad je bio napustio Trst. Svi oni, koji su poslije njega bili na čelu fašizma u Julijskoj Krajini ma kako bi-ješno prognozirali naš narod, nisu ipak bili ono, što je bio Giunta. Zato je i izazvala vijest o njegovom vraćanju u Trst zaprepaštenje. On doduše ne prima nikakve službene funkcije u fašističkoj organizaciji, ali ko ga pozna i ako se uzme u obzir njegov dosadašnji položaj u Rimu, mora da se dođe do zaključka, da će on od sada biti stvarno onaj, koji će u Trstu dirigovati sve stvari. Može da se govori o novom, oštrom kursu u Julijskoj Krajini. Opet stupa na scenu Francesco Giunta, inicijator borbenog, škvadrinskog fašizma, čovjek terorizma i otvorene, izrazite divlje mržnje prema Jugoslavenima. On je lani napisao čitavu jednu knjigu o škvadrizmu u svojem »Ratovanju« u Julijskoj Krajini, koju je izdala »Libreria del Littorio«, u kojoj naročito naglašava potrebu borbe protiv Jugoslavena. On u toj knjizi na jednom mjestu kaže: »Mi volimo Jugoslavena, kad hoće da ratuju s nama, nego kad pokazuju znakove težnje za približenjem, jer mi imamo naše oružje, koje smo spremni da upotrebimo bez smilovanja.«

Ova svoja svirepa načela Giunta će sad opet moći na terenu da prakticira i da nastupa protiv Jugoslavena na svoj pozrati način.

»Balkan« u plamenu

POŽIG TRŽAŠKEGA „BALKANA“

Nešetokrat so se že u našem in drugem nepristranskom tisku do temelja opovrgle bajke in izmišljotine s katerimi fašistični tisk pretvarja v neizmerno junaštvo strahopetno zločinstvo požiga našega Narodnega doma, a sedaj mi devolite kot neposrednemu, ki sem bil ves čas fašističnega naskakovanja Narodnega doma v poslopju in ga zapustil prav poslednji, da napišem nekaj pripomb k znanim lažem, dasi je gotovo, da bodo tedanja fašistična zločinstva vkljub vsem še tako neizpodbitnim protidokazom tudi še nadalje ostala — »čudovita, ponosna, požrtvovalna junaštva«.

Predvsem bodi zopet in zopet pribito, da je mednarodna komisija, ki je preiskala »splitki incident« in je bil v njej tudi zastopnik italijanske vojske, neovrgljivo utrdila, da je ta dogodek izzval moštvo italijanske vojne ladje »Puglie« in Jugoslovence ne zadene zaradi njega nikakršna krivda. Za Giunta in njegove tolpe pa je bil ta dogodek le dobrodošla preteveza, da so naskočili Narodni dom, ki jim je bil že od vsega začetka največji trn v peti. Dogodek z Giovannijem Ninijem med zborovanjem na Velikem trgu so izzvali fašisti sami, da bi tako govornik Giunta imel neposreden vzrok za poziv na množico: »Na Balkan!« in je največja laž, da bi bili Ninija umorili Slovenci. Saj fašisti niti danes ne morejo pokazati Ninijevega morilca, in po dvanajstih letih še nihče ni bil obsoljen zaradi tega umora. To se pravi da fašisti najbrž zelo dobro vedo, kdo ga je tedaj sunil z nožem, pa — molče!

Množica se je z Velikega trga okoli 7. zvečer vsula po štirih ulicah pred Narodni dom, po sedanji ulici Roma in preko trga pred pošto (trg Vittorio Veneto). Fabbio Filzi, XXX. oktobra in Carducci. Vsi dolnji prostori v Narodnem domu, kavarna, velika vhodna veža in restavracija, so bili že vse popoldne zaprti in prazni, ker je že ves dan, odkar je bil izdan poziv na zborovanje, ležalo v ozračju nekaj, kar je napovedovalo vse nekaj huišega, kot se je dotlej dogajalo tržaškim Jugoslovenom. Zaprt je bila tudi Posojilnica v prvem nadstropju, Čitalnica in Glasbena Matica. V krilu v ulici Giorgio Galatti, kjer so bila v gornjih nadstropjih zasebna stanovanja, so bile doma samo ženske. Na vsej strani smo bili samo štirje moški: sedanj vodja Delniške tiskarne v Ljubljani, g. Miroslav Ambrožič, ki je spal doma in ni rešil iz požara drugega kot obleko na sebi, brez klobuka; trgovec Millionig, ki so ga pri izhodu iz poslopja tako pobili, da so ga morali prenesti v bolnico, posojilnični sluga in pa pisec tega poročila. Trditev, da so se metale bombe iz Narodnega doma, je najnesramnejša laž. Nikdar ni bilo v Narodnem domu niti ene bombe! Pač pa morem to-le potrditi z najslovesnejšo prisego:

Ko se je vsula množica okoli Narodnega doma, da je bilo vse črno, vsenaokoli, zlasti pa v ulici Giorgio Galatti, se je odprlo zadnje okno v tretjem nadstropju ravnateljstva državnih železnic (proti pošti) in človek, ki se je pojavil na oknu — imel je nekoliko osivelo bradico — je iz-

tegnih roko. Takoj nato je močno počilo. To je pač bilo dogovorjeno znamenje: petarda. Bomba ni bila, ker doli na nabito polni ulici ni bil nihče ranjen in okna na Narodnem domu so tudi ostala cela. Takoj nato pa so se že oglašili strelji na trgu pred Narodnim domom, kjer se je postavila cela četa »kraljeve straže« (policije). Prva vrsta je celo pokleknila in streljalo se je, kakor na strelišču. Ulica Giorgio Galatti se je nemudoma izpraznila. Množica se je umaknila za vogal, na trg pred pošto. Krogle so žvižgale po prazni ulici in pa v pročelje Narodnega doma, kjer so se odbijale od glazirane opeke in udarjale v množico. Tako je bil zadet tudi poročnik Casciana.

V krilu v ulici Geppa so bili v dolnjih prostorih hotelski uslužbenici, v gornjih pa vse sobe polne tujcev, med njimi tudi lekarnar Roblek s svojo soprogo, ki je tistega jutra prispel v Trst menda iz Merana. Prispel pa je tistega jutra v Trst tudi Kozuličev parnik iz Amerike in v hotelu je bilo vse polno prekomorskih potnikov, izselencev, Rumunov in Madžarov, ki so se vračali v domovino. Po utrudljivi dolgi vožnji je vse leglo k počitku, in ko so fašisti z vojakii privlekli iz vojašnice bencin in ga polili po preprogah po hotelskih hodnikih in ga zažgali, je plamen tako hitro zajel vse to krilo, da je bila rešitev nemogoča. Rešil se je menda samo tisti oficir, o katerem se je trdilo, da je z okna streljal na množico. Roblekova sta z drugega nadstropja skočila na trg, pri čemer se je Roblek ubil, gospa pa težko poškodovana. Kar je bilo tujcev v prednjem delu, so gotovo vsi zgoreli. Edino le tisti, ki so bili blizu stopnišča, so se rešili čbenem s hotelskimi uslužbenci, skakajoč z oken na stekleno streho gledališke dvorane, preko katere so prešli na drugo stran, kjer smo jim pomagali na tamošnje stopnišče, kjer so stale zgneečene vse ženske in otroci, ki so planile iz stanovanj, pa niso moge na ulico, ker so žvižgale krogle po njej. V hotelu je moralo zgoreti do 50 oseb. Komisija, ki je pozneje preiskovala pogorišče, seveda ni našla ostankov, ožganih kosti. Kako neki, ko so gasili le toliko, da je vse temeljiteje zgorelo in je bila vročina taka, da so v posojilnični vrtni domovi našli upeljene bankovce, v mali železni blagajni neke stranke pa raztopljene cekine. Pa ne bi kosti zgorele do pepela! Da ni nihče proizvedoval po ljudeh, ki so zgoreli, je umljivo, ker so bile cele družine, ki so se vračale iz Amerike, in kdo je v tedanjih časih splošne zmešnjave rodil račun o izseljencih: Izginili so! Na duši pa jih ima Giunta s svojimi pomagači.

Ko so po dolgem času, ki je bil za kakih 150 ljudi, ki smo bili stisnjeni na stopnišču v krilu na strani ulice Giorgio Galatti — kdor je stopil na oni strani iz hotela na ulico Geppa, so ga pobili z gorjčami kakor steklega psa — prišli gasilci, je njihovemu poveljniku sam Giunta s samokresom v roki prepovedal gašenje. Ali streljanje je tedaj vendar prenehalo in se je moglo na ulico. Bil je pa v resnici tudi zadnji čas. Notranja vrata iz kavarne v hodnik so pregorela in dim in plamen sta

udarila v hodnik in na stopnišče. Ženske so padale v omedlevico, jokale, naravnost tulile od straha in groze, otrci ravno tako, in kar nas je bilo moških, smo jih le komaj in komaj odpravili od vrat, da bi ne vdrle na ulico, kjer bi padale pod krogla-mi »kraljeve straže«. Tedaj so se pojavili ogniegasci. Vrata so se odprla in vse je planilo na ulico. Toda v tem se je zgrnila po ulici tudi množica, ki je dotlej stala za vogalom in začelo se je neusmiljeno pretepanje in pobijanje. Domačin ali tujec, kdor je prišel iz Narodnega doma, je dobil svoj del s fašistovskimi »manganelli«. Pisec teh vrstic je bil zadnji, ki je zapustil Narodni dom, in hotel je zakleniti vrata. Ali ogniegasec, ki je stal ob vratih, ga je opomnil, naj nikar ne zaklenja, ker bi tako kdo, ki je morda še v poslopju, ne mogel več iz njega. Ta pogovor z ogniegascem ga je rešil da tudi njega niso pobili, ker ga je množica smatrala za »svjega«. Pa se je izgubil potem neopaženo med radosti vriskajočo množico.

Narodni dom je gorel nato celih osem dni. Ker niso mogli pregoreti glavni vmesni zidovi in železna vrata, se fašisti v noči od srede na četrtek prinesli zopet bencina, polili, kar dotlej ni dosegel ogenj, in nanovo zažgali. Tako je dejanski zgorelo prav vse. Gasilo se je samo toliko, da se je zavarovala Galattijeva palača (v podaljšku Narodnega doma do ulice Roma), ki je last mestne občine tržaške, in pa da je vse temeljiteje zgorelo. Saj kovač tudi škropi žerjavico z vodo, da daje večjo vročino!

V terek zvečer so fašisti razdejali tudi društvene prostore vseh naših narodnih društev in ustanov po mestu, naskočili »Edinost« in opustošili slovenske odvetniške pisarne. Napadli so tudi jugoslovensko delegacijo — konzulata tedaj še ni bilo — in sežgali jugoslovensko državno troboj-nico.

Taka je resnica o požigu Narodnega doma. Kake gorečnosti in kakega požrtvovalnega junaštva je bilo treba Giunta in njegovim tolvajem za napad na poslopje polno žensk, otrok in nič zlega slutečih, mirno spečih tujih potnikov!

Zgodovina o vseh teh strahovitih dogodkih še ni izrekla svoje sodbe. Pride pa čas, ko jo izreče, in tedaj bo ta sodba gotovo taka, kakršni so bili dogodki sami — grozna! Taka, kakor jo edino zasluži ta strašni zločin!

Očevidec.

Naša kulturna kronika

»HRVATSKA REVILJA« O NAŠIM SLIKARIMA.

Ugledna zagrebačka literarna »Hrvatska Revija« donosi u svom 8 i 9 broju članak »Slikarstvo kod Slovenaca«, koji je napisao poznati slovenski kritičar umjetnosti dr. Fr. Stele. U to studiji iznosi se historija slovenskog slikarstva od prvih početaka do danas. Kad se govori u savremenom slovenskom slikarstvu ne mogu se mimoići brojni naši zemljaci, slikari iz Julijske Krajine, koji se ističu svojim umjetničkim radom u prvim redovima. Dr. Stele na par mjesta spominje naše umjetnike i kaže, na primjer: »Poslijeratna umjetnička revolucija bila je kod Slovenaca vrlo kratkotrajna, premda se navještala, osobito u radovima i budencijama Franca Kralja, Piona i Černigoja, dosta bučno i uzrujavala javnost u prvim godinama. Svršilo je s pokušajima apsolutnog slikarstva, apstraktnog simbolizma i kubizma kod Kralja, kubizma i primitizma kod Vena Piona i konstruktivizma kod Černigoja, koji je konačno otišao u Trst, da traži boljeg terena za svoju novu iz Njemačke importiranu negaciju tradicionalne umjetnosti.« — »Preko francuskog primitivizma, novog klasicizma i kubističkih pokušaja krenuo je Veno Pilon prema takozvanom novom realizmu spajajući to traženje s traženjem dublje bitnosti slovenskog narodnog miljea. Pilon je u svojim primorskim predjelima dao nekoliko vrlo uspješnih stvari. Ovim putem ide zatim i treća poslijeratna generacija s braćom Vidmar, Stip plovšekom, Pavlovcem i dr.« — »Osim glavnih predstavnika, imamo također u poratno doba i drukčijih slikara, koji su se razvijali van svake glavne struje i uz nju. Jedan od najzanimivijih je sigurno G. A. Kos, vrlo uvažen portretist, a posebice u svojim kompozicijama i studijama monumentalnog stila vrlo dekorativno raspoložen slikar.« — »U zadnje vrijeme ističe se kao crtač i Niko Pirnat (ilustracije pjesničke zbirke »Ciciban« Otona Zupančiča).« — Ova nas autoritativna priznanja našim slikarima vrlo raduju, jer je njihova vrijednost samo dio vrijednosti jugoslovenskog kulturnog kompleksa Julijske Krajine.

NOVA KNJIGA NOVELA BOGOMIRA MAGAJNE.

Poznat i naš mladi književnik objavio je jednu svoju novu knjigu: zbirku novela: »Bratje in sestre« na koju ćemo se i posebno osvrnuti.

NAŠI NA LJUBLJANSKOJ IZLOŽBI. U okviru ljubljanskog velesajma sprema se i jedna slikarska izložba, na kojoj će pored ostalih umjetnika izložiti od naših Nikolaj Pirnat, Pavlovec i Elda Piščančeva.

O KOSOVU.

Zagrebačke »Novosti« donijele su opširniji članak (sa slikom) o našem rano umrlom pjesniku Srećku Kosovu, u kojem Ladislav Žimbek veliča veliki talenat pokojnog Kosovela.

ODLIKOVANI KROJAČKI SALON ZA GOSPODU

A. Slavec
ZAGREB

Mesnička ulica br. 1. Telefon br. 74-43
VELIKO SKLADISTE NAJMODERNIJIH
PRVORAZREDNIH ENGLSKIH ŠTOFOVA

Razne vijesti

Komemoracija četvorice u Zagrebu

ZADUŠNICE U CRKVI SV. MARKA I KOMEMORATIVNO VEČE U KOLU

Na drugu obljetnicu bazovičke tragedije 6. septembra priredjen je i u Zagrebu spomen četvorici istarskih heroja: Bidovcu, Marušiću, Milošu i Valenčiću. U 8 sati u jutro odslužene su zadušnice u crkvi sv. Marka, kojima su prisustvovali odbornici i članovi društva »Istre«, Istarskog akademskog kluba, Omladinske sekcije društva »Istra«, predstavnici Jugoslavenske Matice, zagrebačkih kulturnih i patriotskih organizacija i građanstvo.

Na večer istoga dana održano je u dvorani »Kola« komemorativno veče što ga je priredilo društvo »Istra«. Predsjednik dr. Ivo Ražem otvorio je priredbu kraćim govorom ističući značenje žrtve palih mučenika, čijoj uspomeni posvećujemo ovo veče. Iza njegova govora nastupio je Hrv. pjev. društvo »Jablan« pod ravnanjem g. prof. Požaića sa Prelovcem »Oj Dobrodo«. Član Narodnog kazališta »Zvonko« Tkalec recitirao je dvije prigodne pjesme Rikarda Katalinića: Onima onkraj mora i Neumrlj četvorici. Komemorativno slovo izrekao je student Dobrila Srečko. On je u odlučnom predavanju iznio tragediju četvorice mladih mučenika, osvjetlio njihovo herojsko držanje u času polaska u smrt. Osvrnuo se zatim na odjek justifikacije u Bazovici i istakao simpatije svjetskog javnog mišljenja za naš narod u Juliskoj Krajini i osudu koju je tim povodom u svijetu doživio fašizam. Na koncu je prikazao put kojim mora ići naš narod u borbi za svoja prava i za svoju afirmaciju. — Poslije njegova govora kliknulo se: Slava neumrlj četvorici.

Iza toga slijedile su dvije deklamacije. Zorka Dragman, odjevena u istarsko narodno odijelo, čuvstveno i temperamentno izrekla je Katalinićeve stihove posvećene Ferdi Bidovcu, a mališ Bruno Kliman deklamirao je također jednu pjesmu barba Rike. Student Bogumil Lupinc pročitao je na slovenskom jeziku sjećanja jednog omladinca na Ferdu i Franju (Bidovca i Marušića). U posljednjoj točki nastupio je ponovno muški zbor »Jablana« sa Brajšinom pjesmom »Na Jadranu«.

Dvorana Kola bila je dobro posjećena, većinom našim istarskim svijetom, starijim i mlađim. Na pročelju dvorane nalazila se karta Julijske Krajine sa pet jasno označenih imena: Gortan, Valenčić, Miloš, Bidovec i Marušić. — Poklikom »Slava mučenicima!« razišli su se prisutni sa ove skromne spomen-proslave u čast bazovičkih žrtava. (a. r.)

KOMEMORACIJE BAZOVIČKIH ŽRTAVA

Druga obljetnica tragične smrti Miloša, Bidovca, Marušića i Valenčića nije u redovima naše emigracije prošla nezapažena, a slobodna braća dostojno su se sjetila naših velikih heroja. U raznim jugoslavenskim mjestima održane su mise i komemoracije mučenika. U Zagrebu je bila 6. o. mj. ujutro misa, a navečer komemoracija. Govorio je o mučenicima Srečko Dobrila pred sakupljenim emigrantima članovima društva »Istre« i Istarskog Akademskog kluba. — U Beogradu su emigranti priredili misu za mučenike dne 6. o. mj. u 7 i pol sati ujutro. — U Ljubljani je bila tragična smrt komemorirana u društvu »Tabor«, gdje je govorio pjesnik Albert Širok. U »Mladoj Soči« dne 5. o. mj. navečer komemorirao je mučenike Ciril Kosmač. — Dne 3. o. mj. komemorirao je Ciril Kosmač

mučenike u društvu »Zora« u Spodnjoj Siški. — Novo društvo »Edinost« u Skofjoi Loci priredilo je zajedno s tamošnjim Sokolom komemoraciju. Govorio je g. Ljudevit Batista. — U Splitu je čitana misa za mučenike na inicijativu Jugoslavenske Matice. — Dne 6. o. mj. na večer priredila je komemoraciju Jugoslavenska Matica na Sušaku. — Dne 7. i 8. o. mj. komemorirane su bazovičke žrtve u Novom mestu. 7. o. mj. na večer priredjena je komemoracija, a drugi dan ujutro misa za mučenike. — Dne 8. o. mj. priredilo je mariborsko društvo »Nanos« misu; dne 9. na večer predavanje župnika g. Soklića, a u subotu 10. o. mj. komemorativni sastanak.

Komemoracije su održane sigurno i u ostalim mjestima, gdje žive naši emigranti, ali iz svih centara nismo još dobili obavještenja.

ŽALNA SVEČANOST »ZARJE« V KRANJU

Žalno komemoraciju za padlim omladinici, ki so bili ustreljeni pred dvema letmi na bazovskem polju, je priredilo drštvu »Zarja« v dneih 4 in 5 septembra.

V nedeljo dne 4 t. m. se je odslužila v tukajšnji župni cerkvi sv. maša za pokojne. Po maši je bila povorka na pokopališče k simboličnemu spomeniku padlih junakov-mučenikov, ob katerem je bila postavljena častna straža štirih v črno oblečenih članov »Zarje«.

Spomenik je bil okrašen z mnogim šopki in venci, katere so darovali člani društva in tukajšnji domačini.

Tovariš predsednik se je, v svojem pomembnem govoru spomnil padlih žrtev fašističnega nasilja, poviševal njihovo junastvo, ko se nisu bali žrtvovati svoje mladost življenje na oltar neodrešenega Primorja in bodril člane k agilnemu delu ustrajnosti in maščevanju. »Biti moramo složni in pripravljeni«, je dejal, »da nas sovrag ne zaloti spečih. Strnimo, svoje vrste in pomagajmo našim bednim bratom, onim, ki še trpe pod okovi fašistovskega robstva«.

Ob spominu na padle omladince in ob mislih na neodrešene brate onkraj meje, kateri še trpe v sužnosti in upajo na boljšo bodočnost, se je marsikatero oko porosilo, saj ga ni bilo med nami, da ne bi imel svojca v zaslužjenemu Primorju.

V ponedeljek večer ob 8 i pol pa je imelo društvo v svojih prostorih žalni sestanek posvečen spominu padlih omladincev, kjer je tov. predsednik držal govor, v katerem je orisal celoten potek, pred dvema leti izvršene bazovske tragedije.

Tov. Žerjal je podal življenjepis Miloša, Bidovca, Marušića in Valenčića. Končal je svoje poročilo z besedami:

»Padli ste junaki, prestreljena so Vaša prsa, v Vas ni več življenja, toda Vaš duh živi v nas in nas opozarja, da nasilje izvršeno na Vami še ni maščevano.«

Po recitaciji tov. Bratuša je tov. predsednik, da počasti spomin padlih, zapovedal enominutni popolni molk.

Po sestanku so se podali vsi prisotni korporativno na pokopališče k spomeniku, ki je bil bajno razsvetljen.

Po skupni molitvi na pokopališču se je članstvo razišlo, prisegajoč v srcu osvetlo in maščevanje onim, ki so zakrivali nad našim najboljšim omladinici nepozaben zločin.

POČAST BAZOVIČKIM ŽRTVAMA NA LJUBLJANSKOJ UNIVERZI

Na drugu obljetnicu streljanja četvorice akademska omladina u Ljubljani ukrasila je spomen-kamen pred univerzom te je na večer 5 i 6 o. m. zapalila pred tim kamenom svijeće, i do kasno u noć narod je u grupama dolazio i zaustavljao se pred kamenom u pobožnoj misli na velike heroje i mučenike.

LEPO DELOVANJE DRUŠTVA »SOČE« PODRUŽNICA JESENICE

V nedeljo, dne 28. avgusta je naše društvo napravilo izlet na Črno prst, katerega se je udeležilo okoli 30 članov, kakor tudi se je nam pridružilo nekaj članov primor. društva »Zarja« iz Kranja in primor. društva »Tabor« iz Ljubljane. Izlet je uspel v zadovoljnost vseh udeležencev. V vlaklu so nas kratkočasili naši

Svim našim prijateljima

koji još nisu izvršili svoju dužnost spram »Istre« i obnovili isteklu ili podmirili zastalu pretplatu, upućujemo najozbiljniji poziv, da to čim prije izvrše.

»Istra« savjesno vrši svoju dužnost spram svojih čitatelja i naše porobljene braće, zato treba da mu i pretplatnici jednako uzvrate — savjesnom uplatom pretplate. Samo tako moći ćemo održati ovaj list, koji je u ovim teškim vremenima iskreni drug i pomagač svim svojim prijateljima, ali s pravom traži, da to budu i oni njemu.

Neka niko ne zaboravi: »Istra« živi samo od svojih pretplatnika. Oni su dakle njezina snaga i njezin — život!

Uprava.

godbeniki, na vrhu Črne prste so pa naši pevci zapeli nekaj narodnih pesmi. Splošno so se pa izleti zelo priljubili pri članstvu in je tudi ta izlet že drugi, katerega je naše društvo priredilo v tem letu. Prvega smo napravili na Vrši, katerega se je tudi udeležilo nad 30 članov. Za letos imamo v načrtu že par izletov v bližnjo okolico Jesenic. Saj so pa tudi izleti za naše revne člane, najcenejše in najboljše razvedrilo.

Vsak četrtrek imamo članske sestanke, katerih se članstvo precej številno udeležuje. Malo kdaj se jih udeleži manj kot 30 članov, vendar bi bilo želeli, da bi bila udeležba še številnejša.

Fond Istre

Da bi se ovaj naš list održao činimo velike napore. U posljednje vrijeme osnovali smo naročiti fond dobrovoljnih priloga, kroz koji mogu oni, koji su dobre volje, da nas podupru stvarnom potporom u našem nastojanju. U taj fond prispjelo je prema do sada objavljenim spiskovima Din 1548.50.

Danas bilježimo ove daljnje doprinose: Pero Trepov, Split, da počasti uspomenu blagopokojnog Frana Zica, Din 30.—, D. Petrović, Zagreb Din 10.—, Prof. Vjekoslav Spinčić Din 100.—.

Da počasti uspomenu Bidovcu, Marušiću, Valenčiću, Milošu i Gortanu kao i Jože Kuka, koji su dali život za narod šalje u fond »Istre« Srečko Šorli Din 50.—. Do sada svega Din 1738.50.

DR. GUSTAV GREGORIN — SENATOR

Nj. Vel. Kralj Aleksandar imenovao je ovih dana tri nova senatora, a među njima i dra Gustava Gregorina, poznatog i odličnog nacionalnog radnika i jednog od političkih vodja našeg naroda u Trstu. Dr. Gregorin rodio se u Sežani 1860 godine. Predratna historija našeg narodnog života u Trstu i okolici ističe mnoga njegova zaslužna i lijepa djela. Na ovom priznanju s najvišeg mjesta mi odličnom našem borcu čestitamo.

Glasovi štampe

JUGOSLAVENSKA ŠTAMPA I DRUGA OBLJETNICA BAZOVICE

Prikodom druge obljetnice smrti naših heroja od Bazovice jugoslavenska štampa s pijetetom osvrnula na tu obljetnicu i naročito je istakla neprolazno značenje te tragične i divne smrti naših heroja i mučenika, Beogradska »Politika« i zagrebačke »Novosti« donijele su uz članke i slike četvorice. Zagrebački tjednik »Jugoslavenska Reč« prenila je iz »Istre« od 2. o. mj. čitav uvodnik »Bazovica: osnova naše ideologije« i pjesmu Rik. Katalinića Jeretova.

Pripovijest »Istre«

Zastava na vjetru

Jože Jeram (Nastavak 29.)

Izdajica Žvanut sakrio se iza karabinjera. Brigadir je stupio na prag i pokucao na vrata. Na prvi kucaj se niko nije odazvao. Neko je u kući duboko uzdahnuo, kao probudjen iz strašnog sna, a zatim je opet sve bilo tiho. Samo vrata kovačeve kuće su se za pedalj otškrinula, a kroz otvor je gledao kovač i za čas ga je opet nestalo s vratiju. Nikoga nije vidio osim Žvanuta, koji se obazirao na sve strane.

— Stani, mascalzone! — viknuo je brigadir, kad je opazio, da Žvanut gleda kako bi odmaglio. Ponovno je udario po vratima, da je odjeknulo u kući.

Neko se ipak oglasio iz izbe. Nekoliko trenutaka zatim jedno se lice pokazalo na prozoru. Nestalo je i zaškripiše vrata. Na pragu je stajao malen, sjedi čovjek, čije su oči zirkale u jutarnji mrak. Na sebi je imao samo košulju i gaće.

Brigadir je čitao s papira:

— France Meden, Jože Meden! Da li su tu?

— Aha! — reče muž začudjen i zbunjen. Razumio je imena, ali ostalo ne, i nije znao što žele ovi pred kućom.

— Da li su kod kuće? — ponovi brigadir strogo. — Pozovite ih!

— Ne razumijem vas, gospodo — zbunjeno je govorio starac i gledao je poplašeno po crnim napoleonskim šeširima.

Brigadir je očima tražio Žvanuta i namignuo mu, da dodje bliže. Pristupio je Žvanut, ali u velikoj neprilici. Stresao je čak ramenima, kao da se ljuti.

— Kaži mi što tražimo!

Sad je starcu bilo sve jasno. Raširio je oči, brada mu se tresla

— Gdje su? — ponovio je Žvanut pitanje. — Doma su. Spavaju. Pa nisu nikome ništa učinili. Čitavi su dan bili kod kuće.

— Neka ih pozove! — zapovjedao je brigadir. Kad je starac u svojem jeziku, prevedeno naredjenje čuo, još se više začudio... Polako su se zatvarala njegova začudjena usta. Kad je u brigadirovim očima opazio, da tu ne može biti odlaganja, okrenuo se i čulo se kako stupa stepenicama pod krov.

Pred kućom se čulo kako zove svoje sinove. Još par srditih glasova, ali ti su glasovi ubrzo utihnuli. Za deset minuta stupila su preko praga dva mladića, tamnog, opaljenog lica, zamršenih vlasi, neispavanih očiju. Stariji si je vezivao pas. Mladji je donio cipele u rukama, sjeo je na prag, obuvao je cipele i vezivao ih.

Sve su to oni obavljali pred karabinjerima sasvim mirno, kao da nije ništa, hladno i gotovo prezirno, i ako su znali, da sve to ne znači ništa dobro. — Avanti! Avanti! — viknuo je napokon brigadir.

Otac je stajao na pragu i mati se pokazala u veži i motrila je sva preplašena prizor, sakrivena napola vratima. Iza prozora su gledale sestre. Kad su mladići bili spremni, brigadir im je pročitao još jednom:

— France Meden!

— Ja sam! — istupi France za korak.

— Jože Meden!

— Ovdje!

— Vezite ih! — naredi brigadir.

Mladići su razumjeli. Taj momenat primilo ih je nešto čudno sa srce. Nehotice su pogledali na cestu i pomislili i jedan i drugi na bijeg. Pomislili su: pa što smo učinili? I sinulo im je: pa moraju nas pustiti

kad smo nedužni. S umorom su dignuli ruke.

Kad su zazveketali lanci, France je prvi uvukao ruke u željezo.

Otac je razgoračio oči od strave i podupro se, da ne padne.

Mati je kriknula:

— France, Jože — što će s vama biti!

— Budite mirni! — okrene se France prama majci. Kao da on nekoga veže u lance, a ne drugi njega. On je bio muževan i čvrst.

Ali majka se nije mogla umiriti. Ona nije mogla da štiti. Vidiela je, da vežu njezine sinove i da će ih odagnati. Kamo? Što će se s njima dogoditi? Strašne priče kolale su u narodu. I nisu baš sve bile izmišljene. Bilo je istine u njima...

Uzvik je odjeknuo kroz selo i presjekao kao ognjeni mač san ljudima. Skočili su sa postelja — na prozore i vrata. Srca su ponovno panički drhtala. Nisu znali drugo nego to, da su odveli dva mladića kroz selo. Zaustavili su se kod Semečeve kuće. Pokućali su na vrata i nisu dugo čekali, da se otvore, — jer su tu ljudi bili već na nogama.

Kriku jedne kuće pridružio se krik druge, a zatim treće — Ferjancičeve kuće. Bio je tamo mali, crvenokosi mladić, koji je s rukama u žepovima stupio pred karabinjere, a pred Žvanuta je pljunuo.

— Kad se vratim, pazi, da se ne sretnemo!

— Šta sam ti ja učinio... Što mogu ja ovdje! — izvijao se Žvanut i gledao brigadira, a njegov pogled kao da je govorio: — »Gledajte, grozi mi!«

— Štefan Mislej! — okrene se brigadir prama Žvanutu.

Tu kuću je Žvanut kao namjerice izbjegavao, ali nije mogao, da je izbjegne. On je spomenuo ime Misleja, ali nije imao hrabrosti, da izidje pred kovača. Ali ipak otišao je mučnim korakom i pokazao na kovačevu kuću...

(Nastavit će se.)

PROSLAVA SOČE U LJUBLJANI

RAZVIČE DRUŠTVENOG BARJAKA — 10-GODIŠNJICA PREDSEDNIKOVANJA
DRA DINKA PUCA

Prošlin dana održano je u Ljubljani nekoliko priredaba i proslava, koje su povodom jesenskog velesajma, što je prije nekoliko dana otvoren u Ljubljani i kongresa narodnih nošnja održanog ove nedjelje sakupile u Ljubljani brojni svijet ne samo iz grada i okolice nego i iz udaljenih krajeva. Na taj je način svaka od tih proslava i priredaba svratila na sebe pozornost velike mase svijeta, a i u samoj ljubljanskoj štampi imala neobično veliki publicitet.

U nizu tih priredaba održana je i proslava društva »Soče«, koja je tim povodom proslavila razviče svog društvenog barjaka i 10-godišnjicu što društvu stoji na čelu kao predsjednik Dr. Dinko Puc, načelnik Ljubljane.

Jubilarna svečanost »Soče« započela je u subotu na večer. Najprije je gradom išla povorka »Soče« do kume društvenog barjaka supruge sreskog načelnika gdje Znidaršičeve, te ju je u njerom stanu pozdravila delegacija »Soče«. Poslije toga održana je svečana sjednica u hotelu »Metropol« posvećena jubileju predsjednika »Soče« Dra Puc. Dvorana je bila dupkom puna. Bili su prisutni brojni Primorci, zastupnici koruskih Slovenaca, predstavnici vojnih i civilnih vlasti sa banom Drom Marušićem i podbanom Drom Pirkmayerom. Savez emigranata predstavljao je Dr. Ivan M. Čok. Nadalje su bili prisutni zastupnici mjesnih emigrantskih društava, zatim ostalih ljubljanskih kulturnih i patriotskih organizacija, delegacije »Sočinih« podružnica iz Maribora, Celja, Jesenice, Novog Mesta i dr., delegacija »Orjema« iz Laškog itd. Tim povodom govorili su podpredsjednik »Soče« iz Ljubljane gosp. Ivo Sancin, ban Dr. Marušić u ime kluba koruskih Slovenaca g. Uršić, u ime Kluba Primorki gđa Maša Gromova. Dr. Čok u ime Saveza emigranata i ostali zastupnici društava. U ime ljubljanske općine govorio je Dr. Tavčar; govorio je i Janko Barle, bivši poslanik i dr. Svi su govornici u svojim govorima istakli značenje »Sočine« proslave, čestitajući ujedno Dru Dinku Pucu kao predsjedniku »Soče«, koji stoji na čelu toliki niz godina. Posljednji je govorio jubilar Dr. Puc, koji se zahvalio čestitcima.

Drugi dan u nedjelju u jutro nastavljene su svečanosti. Razviče društvenog barjaka uslijedilo je u 4 sata poslije podne u vrtu Sokolskog doma na Taboru. Prije toga formirala se na Kongresnom trgu dugačka povorka, koja je ljubljanskim ulicama krenula prema Taboru. U povorci sudjelovala je »Soča«, reprezentanti emigrantskih i ostalih društava, koji su sudjelovali u proslavi, zatim brojne narodne nošnje iz Slovenije i ostalih krajeva, povorka biciklista i t. d. Na čelu povorke išla je glazba.

Na Taboru prvi je progovorio g. Ivo Sancin, pozdravljajući delegate društava, zastupnike vlasti i ostale prisutne. Ovom dijelu proslave prisustvovali su i delegati društva »Istre« iz Zagreba (Dr. Ivo Ražem, Prelac, Godina i Dobrila Josip), društva »Istre« iz Novog Sada (Ljudevit Jurčić), Istarskog akademskog kluba iz Zagreba (Ante Radolović).

Iza toga je govorio Dr. Dinko Puc, koji je u svojem govoru istakao simbolično značenje barjaka. Zatim je govorio o društvu »Soči« i njezinim ciljevima. Na kraju je govorio o našem narodu u Julijskoj Krajini ističući da nema zakona koji bi zabranio da mislimo na njih i da upućujemo naše najiskrenije želje do onih koji trpe. Sjeća se bazičkih žrtava. Prisutni ustaju — nastaju dvije minute šutnje, poklik: Slava!

Razvijajući novi društveni barjak (umjetničko djelo prof. Saše Šantla) protumačio je Dr. Puc njegove simbole.

Iza govora Dra Puc govorila je kuma barjaka gđa Znidaršičeva. Na kraju govora privezuje svilenu traku. Gđa Maša Gromova održala je govor i privezala traku u ime kluba Primorki. Gospodjica Klavara Danica iz Boveca deklamirala je rijetkim zanosom i mladenačkim oduševljenjem pjesmu »Naš čolnič otmimok«, a iza nje je u ime Sokolskog Saveza održao temperamentni patriotski govor Engelbert Gangl. Kao posljednji govorio je još jednom Dr. Puc, kao načelnik Ljubljane, a na to je društveni barjaktar Bavdaž, primajući zastavu izrekao prisegu. Svečana ceremonija završena je sviranjem državne himne, a poslije toga održana je na otvorenom polju zabava. (a. r.)

Franina i Jurina

Fr.: Otkuda tako zaprašen, Jurino?
Jur.: Bil sam va Porečine, da vidim, ča mi delaju moji vnučiči.
Fr.: Pak ča delaju ti tvoji vnučiči?
Jur.: Vragolaju kako i sva dica na ovom svete.

Fr.: A gredu va školu?
Jur.: Gredu, ma za vražju korist.
Fr.: Ča se slabo uče?
Jur.: Učili bi se oni dobro, ma nimaju od kega. Ti vražji talijanski meštiri nisu za nič, nego samo za pozdravljat à la romana, za kričati: alala! i za pivat one neke njihove trubaste kancuneti.

Fr.: Tako da dica va škole nič ne nauče?
Jur.: E, kad bi samo to bilo! Ali ta naša neboga dičica, ka gredu za svoju veliku nesreću va njihove škole, ne samo da tamo nič ne nauče, nego još i pozabe ono malo, ča su znali.

Fr.: Ter je tako:
Jur.: Kad sam zadnji put bil va Porečine, navadil sam moje vnučiče pisat i računat, već su znali lipo povidat pomanjčice i od Ameriki i od Afriki, i od toliko drugih, lipeh i korisneih stvari, ča smo ih mi nekada učili va školah.

Fr.: Pak?
Jur.: Pak na! Pitam ih ovo, pitam ih ono, nič ne znaju — sve su pozabili.

Fr.: Ča baš sve?
Jur.: Sve!

Fr.: Dunke, te proklete njihove škole nisu za drugo na svite, nego da va njih dite pozabi i ono malo, ča f' prej znalo.

Jur.: Tako je, i da je na moju, ja bim na svaku talijansku školu pripetal jednu tabelu, na ku bim napisal: Škola, dove se dežmentiga tuto. To će reći: Škola, va koj se sve pozabi.

Fr.: Ma ča baš sve? Jel moguće, da naša dica va teh školah sve pozabe?

Jur.: Sve samo jedno ne!

Fr.: Bim rad znat ča!

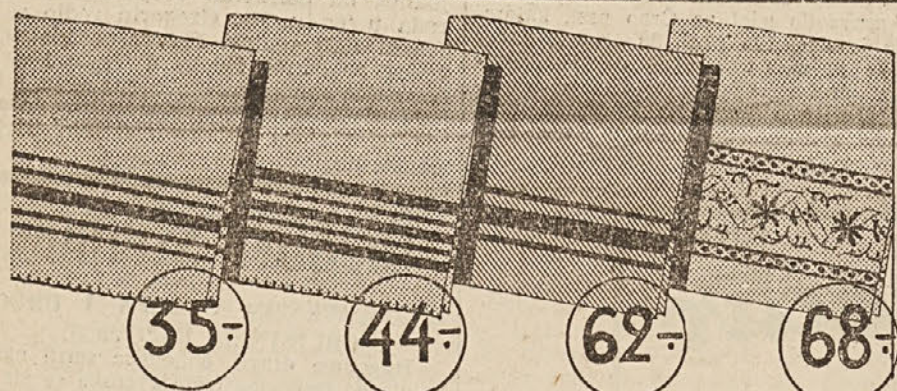
Jur.: Hrvatski govorit.

Fr.: E, Jurino, ako je to tako, a param da je, onputa bim ja onu tvoju tabelu malo popravil i napisal ovako: Škola, dove se dežmentiga tuto, šolo no parlar krovato. To će reći: Škola, va koj se pozabi sve, samo ne — hrvatski govorit.

Jur.: A ti ju lepo popravil!

Mussolini pa se mora zavedati, da bodo ti strelj našli zanj ni za fašizem težak odmev ne samo v Jugoslaviji, marveč v vsem kulturnem svetu. Iredentističnemu pokretu bo tržaška sodba dala samo novega poleta

»Neues Wiener Extrablatt« sept. 1930.

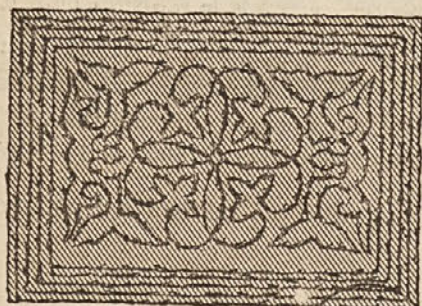

FLANEL POKRIVAC
u svojoj zelenoj boji,
vel. 120 x 175 cm
DIN 35.—

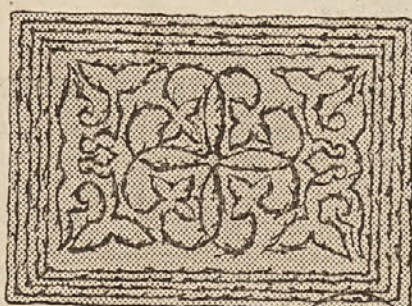
FLANEL POKRIVAC
u drap boji sa sme-
djom bordurom vel.
120 x 180 cm
DIN 44.—

FLANEL POKRIVAC
u tamno sivoj boji
smeđjom bordurom
vel. 130 x 180 cm
DIN 62.—

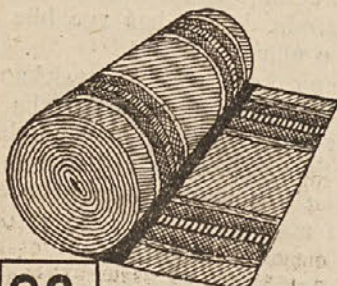
FLANEL POKRIVAC
u drap boji sa sme-
djom bordurom vel.
130 x 190 cm
DIN 68.—

POPLUN
punjen sa vatrom, obje strane
glot, 120 x 185 cm
DIN 118.—

POPLUN
punjen sa vatrom, obje strane
jednobojan glot,
120 x 185 cm
DIN 130.—

SAG PO METRU
sa zelenom, plavom i cr-
venom bordurom, širina 60
cm, po metru
DIN 20.—

SAG PO METRU
sa raznim bordurama, 63 cm
širok, po metru
DIN 22.—

ODIO SAGOVA

Kastner & Ohler
Zagreb.

ALI GLASNIK
ISTRA
MARCUS
AGENCIJA ZA PROMET NEKRETNOSTIMA
ZAGREB GUSTAV ILIĆ TEL. 67-84

OBJEKAT U ZAGREBU sa velikim zemljištem i zgradom, koje osi godišnje oko 36.000 dinara, prodajem za cca 350.000 dinara ili zamjenjujem za posjed u Sloveniji — Savirskoj Dolini. Poblize »Argus«, Zagreb, Boškovičeva ul. br. 6. I. kat. (2043-194)

TROKATNICU U BEOGRADU rentabilnu novogradnju u najprometnijem središtu sa 4 trgovačka lokala, te više stanova po 1-2 i 4 sobe sa komfortom, kao i više poslovnih prostorija — u stanovima loženje »Narag«, nusprostorije opločene. Dohodak kuće je Din 326.000, prodajen za cca Din 2.800.000, dug je Din 900.000 amortizaciju sa 8 posto kamata kod Državne hipotekarne banke. Poblize »Argus«, Zagreb, Boškovičeva ul. br. 6. I. kat. (2355-204)

KUĆU SA GOSTI'NOM nedaleko državnog kolodvora — 2 sobe za gošćenje stan za gostioničara — podrum za vina — dvorište podeseo za kuglanu — vrlo prometno mjesto — prodajem za cca 375.000 dinara »Argus« Zagreb Boškovičeva ul. br. 6. I. kat. (2143-136)

Lišepi posied

u Celovcu - Klagenfurtu, Rosentalerstrasse Nr. 42/e, sastojeci se iz jednokatne kuće - vile, nadalje tvorničke i gospodarske zgrade, dvorišta i vrta, prodaje se uz vrlo povoljne uslove. — Ozbiljni kupci dobiju daljnja razjašnjenja kod vlasnice gospodje AMALIJE KUČERA, Zagreb, Ilica br. 21.

Ig. Breznikar

Trgovina kave i čaja
Vlastita elektropržionica i
elektromlin za mljevenje
Zagreb, Ilica broj 65
Telefon 7657

ANDRIJA VATOVAC

ZAGREB — PAROMLIN
Trgovina mješovite i prekomorske robe
Cijene solidne — Podvorba kulantna
Dostava u kuću

Preselenja

uz umjerene cijene i jamstvo šteta obavlja

S. Spitzera naslj.

TRANSPORTNO I OTPREMNIČKO D. D.

Zagreb, Ilica 16. I.

Telefon 55-39

REZERVIRANO

za veletrgovinu papirom i ljepenkom

LAVOSLAV STEINER,
ZAGREB